ԱՒԵՏԱՒԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ Ծ. ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ԱՊՐԻԼ 13, 1901 ԹԻՒ 15

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Եր֊ես
«Ես Շինեցի Շաղախը»	129
Վտանգաւոր Հակամիտութիւններ	129
Կրօնական Լուրեր	130
Բնական Գիտութիւններու Յառաջադիմու֊ Թիւնը ծն Դարուն Մէջ	131
Բերնէ Շնչելուն Արգելումը	132
Աւլեալք	132
Կարճ Քարոզներ	133
Վերլուծումներ	133
Բերրիի Աւետ Եկեղեցին	133
Երկար Օրուան Մը Յիշատակին	134
Ազգեր	134
Հանդէս Գաղաքական	135
Դրամական	136

ԱՒԵՏԱՒԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ կը հրատարակուի ամեն շաբաթ օր։

Տարեկան գինն է մայրաքաղաքիս եւ գաւառներու համար կանխիկ 30 դահ. արծաթ, օտար երկիրներու համար 1 1/2 տոլար, կամ 6 շիլին, կամ 7 3/4 ֆրանք։ Մեկ թերթի գինն է 30 փարա։ Ամսաթերթին ապրնկան գինն է 6 դահ. ամեն տեղւոյ համար։ Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է։

Խմբագրութեան վերաբերեալ ճամակներ պարտին ուղղուիլ առ Տր. Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, իսկ բաժանորդագրութեան վերաբերեալներն՝ առ Տր. Ճ. Ռ. ԿՐԻՆ, Ամերիկան խան, կ. պոլիս։

Ամերիկայի Միսիոնարաց Ընկերութեան կողմանէ
Ճ. Ռ. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՕՆԱՏԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, ՏՆՕՐԷՆ–ԽՄԲԱԳԻՐ

«ԵՍ ՇԻՆԵՑԻ ՇԱՂԱԽԸ»

Քանի մը տարի առաջ լրացաւ չինուհիւնը մեծ մայր եկեղեցիի մը, որ իբր չորս հարիւր տարիէ հետէ առաջ կը տարուէր։ Քոլոնեի կամ քէօլնի մայր եկեղեցին է այն, որ շատերէ կը կարծուի աշխարհի ամենէն գեղեցիկ եկեղեցին։ Երբ լսեցաւ այդ եկեղեցին, մեծ ուրախութիւն եղաւ և մեծ հանդէս կատարուեցաւ իպատիւ դէպքին։ Մեծ բազմութիւն հաւաքուեցաւ և հարուստ և լաւ հագուած շատ մարդիկ ներկայ եղան հոն։

Սակայն ամբոխին մէջ խեղճ գործաւոր մը կար պատռտած հագուստով, ճզմուած գլխարկով և ծակ ու մաշած ոտնամանով։ Բայց ան ալ կ'ուրախանար փառաւոր մայր եկեղեցիին աւարտման համար և կայնած կ'ըսէր ու կը կրկնէր, "Այո, իրօք։ փառաւոր եկեղեցի մը չինեցինք։" "վայ, դուք ինչ բաժին ունեցաք անոր չինութեան մէջ," հարցուց պարոն մը որ անոր խօսքերը լսած էր։ "Ես չինեցի շաղախը տալի մը," պատասխանեց մարդը հպարտութեամբ։

խեղճ գործաւորը շատ խոնարհ դեր մը խաղացած էր այն մեծ մայր եկեղեցին չինութեան մէջ։ Բայց օգնած էր իր կարողութեան չափով։ Ու երիտները դրած էին քարերը իրենց յարմար տեղերը, բայց ինք չինած էր զանոնք իրարու միացընող շաղախը։ Ամէնքս չենք կրնար մեծ մայր եկեղեցի մը չինել, ոչ ալ կրնանք թերևս հոգևոր ոևէ մեծ գործ կատարել։ Բայց ամէնքս կրնանք փոքրիկ օգնութիւն մը ընել, որով ուրիշներ մեծ գործ մը իդլուխ հանեն Աստուծոյ համար։ Եւ ապա, երբ գործը լմննայ, կրնանք հանրակրն ցնծութեան մէջ բաժին ունենալ։

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՀԱԿԱՄԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դարուս նիւթապաշտական միտումը ներքէն մին է ամէն մարդ առևտրական կշիռով չափելու միտումը։ կեանքի, դրականութեան, քաղաքականութեան ասպարէզներու մէջ յաջողութիւնը կը չափուի շահուած դրամին քանակութեամբ։ Հրատարակուած դիրքեր վաճառուած օրինակներու թիւին համեմատ լաւ կը համարուին։ կարդալու համար ամենէն բաղձալի թերթը ան կը սեպուի որ ամենէն շատ կը վաճառուի։ Այն դասակարգութիւնը լաւագոյն կը նկատուի, որով ամենէն մեծ հարստութիւնը կարելի է դիզել։ "Ռ֊ոքֆելլերներու մեծագոյն ամբոխը" իրեն քաշող եկեղեցականը ամենէն աւելի կը փնտռուի և կը գնահատուի։ Գիտութիւն, կրթութիւն, ուղղամտութիւն, գեղեցկութիւն, խընդութիւն քիչ արժէք ունին, կամ այնչափ միայն՝ որչափ կրնան գործնական ծառայութիւն մատուցանել հարստանալու տիեզերական պայքարին մէջ։ Ցառաջդիմութիւն և վտանգաւոր հակամիտութիւն է այս։ կը կործանէ մարդկային կեանքի ամէն ազնիւ զգացում և խորին խնդութիւն։ Հետևապէս թշնամի է բարձրագոյն քաղաքակրթութեան, որու տարրերը վաճառականութիւն, առևտուր կամ դրամի կուտակում չեն, այլ՝ գեղեցկութեան սէր, ճշմարտութեան խղճ և առաքինութեան համար հրճուանք։

Վտանգաւոր ուրիշ միտում մը, որ առաջինէն ծագումմ կ'առնէ, անհատական զեղխութեան և ընկերային չքայլութեան միջոցներուն յաւելումը, հետևապէս հաճոյքը և զուարճութիւնը կեանքի գործ ընողներու թիւին նոյն համեմատութեամբ աճումն է։ Թէ այսպիսիներ շատ խեղճ ընտրութիւն կ'ընեն և ի վերջոյ դժբախտ կ'ըլլան, վասն զի չարունական զուարճութիւնը վերջապէս ղղուելի կը դառնայ փնտռողին, խնդիր չէ բնաւ։ Թէ շատեր ոչ միայն զուարճութեան համար կ'ապրին, այլ և ապնոր յարգ կուտան իր մեծածախութեան և յուզիչ հանգամանքին աստիճանին համեմատ, յայտնի է ամէն դիտողի։ Պարզ, անչշուկ և անվնաս հաճոյքները այլևս գոհացում չեն տար։ Հետզհետէ աւելի յուզիչ գիրքեր և թատերգութիւններ, աւելի զրգռիչ խաղեր, հարկ են յոգնած ու անզգայացած քմայ։

Դարմանն։ Այս միտումներէն առաջինին համար չարունակ ու համբերութեամբ ինկատ առնել՝ սոսկ դրամ չահելու նպատակէն աւելի բարձր ու ազնիւ նպատակներ։ Ընդհակառակ պնդել սա ճշմարտութեան վրայ թէ բանաւոր սահմաններու մէջ չարժող կեանք մը կրնայ թէ՛ օգտակար թէ՛ երջանիկ ըլլալ, թէ նիւթական չափաւոր կարողութեան տէր անձ մը իրօք կրնայ աւելի երջանիկ ըլլալ քան մեծ հարստութեան տէր անձ մը։ Երկրորդ միտումին համար պահել տղաքը աւելի երկար ժամանակ ծնողական հսկողութեան տակ և միմիայն պարզ հաճոյքներ ընծայել անոնց։ Միանգամայն թէ՛ մեծերուն թէ՛ պզտիկներուն մէջ մշակել հանդարտաբարոյութեան և անձնազսպութեան կարողութիւնը, մշակել սէր անչշուկ մտածութեան, անչշուկ ուսման, անչշուկ հաճոյքի, ճաշակ արուեստի, գրականութեան և սէր բնութեան, զգեստի և դոյքի պարզութեան և բարեսիրական արարքներու, ճաշակներ՝ որ կը տևեն և հաճոյք կը պատճառեն ցորչափ կեանքը տևէ, և թերևս բանաւոր է յուսալ թէ ինչ ինչ բարեփոխութիւններով կը տևեն նաև գերեզմաններն անդին և իրենց կատարեալ զարգացումը կը գտնեն միւս կեանքին մէջ։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բէյրութի Սէնդէրէ կ'ըսէ, «Տասնըվեց տարիէն պակաս է յորմէհետէ միսիոնարական գործ սկսաւ Քորէայի մէջ, բայց զարմանալի յառաջդիմութիւն եղած է յայնմհետէ։ Թէեւ ճիշտ վիճակագիր չկրնար տրուիլ, կ'ըսուի թէ միսիոնարական քանի մը կազմակերպութիւններու կը վերաբերին 300ի չափ կազմաւորեալ Քրիստոնեայ եկեղեցիներ բայց ի նոյնչափ ալ ժողովուրդներէ որոնք չաթաթական պաշտամունք կ'ընեն։ կան միանգամայն ուրիշ ժողովուրդներ, ուր քիչ չատ լոյս կը փայլի։ Քրիստոնէութեան արագ աճման նպաստող իրողութիւններէն մին է ժողովըրդին մէջէն բառնալի կրօնական խորարմատ համոզումներու բացակայութիւնը։ Օտար միսիոնարներու մասին բազմաթիւ հրաւէրներու պատասխանելու հնարաւորութիւն չկայ, կը թուի։ Ուստի տեղային իւրաքանչիւր եկեղեցւոյ համար սովորութիւն դարձած է իր լաւագոյն մարդոց միոյն կամ ոմանց ապրուստան հոգալ մինչ անոնք չրջիկ միսիոնարութեան կը նուիրուին իրենք գործիրենք։» Եւ մենք կրնանք յարել թէ այս է գործին չարունակման եւ հաստատ աճումը ապահովելու ամենէն յուսալից կերպը։

Նոյն թերթը Ճափոնի վրայ կը գրէ սապէս. «Որովհետեւ Ճափոն առաջնակարգ պետութիւններու կարգն ընդունուած է, իր կառավարչ ազգ մը ըլլալը մոռցուելու ենթակայ է։ Իր նիւթական բարգաւաճումին ալ հոգեւոր բաներու մասին չափ մը համարուելու ենթակայ է։ Թոքիօի մէջ գործարաններու սուլիչները կը լսուին ցերեկ ատեն, բայց գիշեր ցերեկ ամէն ժամ մեքենայով մեհեաններու զանգակները կը լսուին։ Վերջերս երկու չատ նշանաւոր պաշտօնատարներ թաղուեցան, մին Շինթօյական եւ միւսը Պուտտայական արարողութեամբ։ Աւետարանին սեպը մուտ գտած է հոն։ Ցիսուն հազար մարդիկ ընդունուած են եկեղեցիները, բայց տակաւին 44 միլիոն հեթանոս կը մնայ դուրսը։ Հունձքը առատ է, բայց մշակները քիչ։ Ամէն մէկ միսիոնարի դէմ 2,335 տեղացի քուրմ կայ, ամէն մէկ եկեղեցիի դէմ՝ 657 սրբավայր եւ տաճար։»

Վեր. Տր. Լտուրըա Էպերթ Քոնկրկեշընըլ Մի մէջ կը գրէ այն նշանաւոր գործին վրայ, զոր հիմա Հնդկաստանի մէջ յառաջ կը վարէ եւրիտասարդ Ամերիկացի մը, Մր. Հուայթ, որ հինգ տարի առաջ Հնդկաստան գնաց Ե. Ք. Ընկերակցութիւններ կազմակերպել։ Այդ ձեռնարկին մէջ չատ յաջող հանդիսացած է ան, այնպէս որ Կալկաթայի, Ռոմպայի, Մատրասի եւ ուրիշ կարեւոր կեդրոններու մէջ չատ ժիր եւ բարգաւաճ են այդ ընկերակցութիւնները։ Բայց Մր. Հուայթ հետաքրքրուեցաւ մանաւանդ կրթուած Հնդիկ երիտասարդներուն, որոնք միայն Կալկաթայի մէջ 40,000 կը հաշուուին։ Այդ երիտասարդները առանձինն դասակարգ մը կը կազմեն։ Ընդունած են լաւագոյն դաստիարակութիւնը զոր Անգլիական գոլէճներ եւ համալսարաններ կարող են տալ Հնդկաստանի մէջ, սակայն կերպով կը խօսին Անգլիերէնն եւ դիւրութեամբ ալ կը կարդան զայն։ Գրաւիչ դասակարգ մը են, վասն զի իրենց միտքերը արթուն եւ եռանդուն են եւ ընկերութեան մէջ կը կազմեն տարր մը որ թէ՛ խոստմնալից է թէ՛ վտանգաւոր։ Եթէ իրենց կեանքերն ուղղուին Քրիստոնէութեան բարոյական բարձր մտայնութիւններով, անհաշուելի ազդեցութիւն մը պիտի գործեն բարւոյ համար. իսկ եթէ ծաւռ ճամբաներու մէջ մտնեն, նոյնչափ մեծ ազդեցութիւն մը պիտի ունենան չարի համար։ Մր. Հուայթ իր գլխաւոր գործն ըրած է այդ երիտասարդ համալսարանականներուն ուշադրութիւնը, վստահութիւնը, գրաւել եւ անոնց վարքին եւ կեանքին ազդել։ Այս նպատակով Դոլէճի հրապարակին մօտերը ընդարձակ չէնք եւ տեղ գնած է, 100,000 րուպիի (իբր 7,500 ոսկի) հաշուքով Ամերիկայի եւ Հնդկաստանի մէջ։ Ունի լսարան մը 5–6 հարիւր մարդ առնող, եւ գրատուն ու ընթերցարան՝ հանդերձ պարբերական թերթերով եւ լրագիրներով։ Ամէն օր առենախօսութիւն տեղի կ'ունենայ եւ ոեւէ անձ՝ որ բան մը ունի ըսելու եւ գիտէ թէ ի՛նչպէս ըսելու է երիտասարդ Հնդիկներուն ազդելու համար։ Առենախօսութիւնները միշտ կրօնական չեն, բայց կարեւոր ամէն նիւթերու վրայ կ'ըլլան, նպատակ ունենալով դեռատիներու միտքերն առաջնորդել Քրիստոնէական հաւատքի եւ Քրիստոնէական ծառայութեան տեսակէտին։ Կիրակի օրերու առենախօսութիւնն աւելի ճշտիւ կրօնական կ'ըլլայ։ Օրը միջին հաշուով 150 անձ ներկայ կը գտնուի։ Տր. Էպերթ կ'ըսէ, «Ես Հնդկաստանի եւ Սէյլանի մայր եկեղեցիներուն մէջ երկրպագութիւն ըրած եմ, այցելած եւ աչքէ անցուցած եմ բովանդակ պետութեան մէջ ցրուած միսիոնարական դպրոցները, մասնակցած եմ մեծ դեռերու ափանց վրայ բացօթեայ գումարումներու, եւ այս կամ այն կերպով դաղափար առած եմ Աստուծոյ նուիրուած այրերու եւ կիներու այն բազմադիմի ջանքերուն վրայ, որոնց նպատակն է Աւետարանը տալ մարդկային սեռի այս յորդայորդ ամբոխին եւ բարձրացնել զանոնք լոյսի եւ ճշմարտութեան։ Սակայն չեմ կարծեր որ այսօր Հնդկաստանի պետութեան մէջ ոեւէ տեղ կայ անձ մը եւ բարոյական եւ հոգեւոր ոյժ մը, որոնք Քրիստոսի եւ անոր թագաւորութեան համար աւելի արդիւնք յառաջ բերեն քան Մր. Ճան Ռէյմըլը Հուայթի գործը Կալկաթայի մէջ։»

Ամերիկեան թերթեր կը ծանուցանեն Մէյճըը Հուիթըլի մահը, որ տեղի ունեցած է Մարտի սկիզբները։ Հանգուցեալը երկար ժամանակ Մր. Մուտիի գործակցեցաւ Աւետարանչութեան մէջ, եւ թերեւս Մր. Մուտիէ ետքը Ամերիկացի աւետարանիչներուն ամենէն յաջողակն էր վերջին քսան երեսուն տարիներուն մէջ։ Հիւանդութեանը, որմէ տառապեցաւ ամիսներով, պատճառ եղան չափազանց աչխատութիւն եւ պաղի ու տաքի անկանոն ենթարկումներ, որոնք իր բաժինն եղան Սպանեւամերիկեան պատերազմին մէջ, երբ զինուորներուն համար կը գործէր Ե. Ք. Ընկերակցութեան կողմէ։

Աւետարանի զօրութիւնը չատ յայտնի է Նոր Կուինէայի մէջ, որ աչխարհի ամենէն մեծ կղզին է եթէ Աւստրալիա ցամաք նկատուի։ Միսիոնարներուն գործը նոր է, բայց ժողովուրդը չատ կը սիրէ Աւետարանը։ Մր. Զամըրդ գետի մը եղերքը գտնուող 26 գիւղեր կը թուէ, ուր օրը երկու անդամ պաշտամունք կը կատարուի, իսկ կիրակի օրեր՝ երեք։ Ժողովներուն կ'առաջնորդեն տեղացի աւետարանիչներ, որոնք բարձր կրթութիւն առած չեն, բայց չատ եռանդ ունին։ Սամոայի կղզեցիները որոնք Քրիստոնէութիւն աւելի առաջ ընդունեցան՝ Նոր Կուինէայի մէջ միսիոնարական գործ ունին, եւ նոր վերադարձած միսիոնարներէն ոմանք Սամոայի տասը գիւղերու բնակիչներուն հրապարակային անցեալ մէկ մեծ ժողովին մէջ պատմեցին իրենց գործը եւ իրենց պաշտօնակիցներէն ոմանց մահը։ Դրամական հաւաքման մը ձեռնարկուեցաւ, որ 125 ոսկի արտադրեց, եւ Անգլիացի միսիոնար մը որ ներկայ էր՝ ըսաւ, «Այս բնիկ Քրիստոնեաներուն թերութիւնները ո՛րքան ալ մեծ եւ բազմազան ըլլան, մարդ չկրնար չզգալ թէ ի՛նչ վսեմ գործ մը կատարուած է եւ ի՛նչպիսի խոստումներ կայ ճոխ պաղաբերութեան։»

Անցեալ գարուն՝ Լոնտոնի մէջ քարոզող ազդեցիկ ու բարի մարդոց մին էր Էտուըրտ Իրվինկ։ Սակայն Մր. Իրվինկ հոգեւոր մեծ նախանձու տէր ըլլալով հանդերձ ունէր տարօրինակ չատ մը գաղափարներ, որոնք որոշգերծուեցան իր ձեռամբ հիմնուած եկեղեցիէն, որ Կաթողիկէ Առաքելական Եկեղեցի կը կոչուի եւ ճիւղեր ունի Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Ամերիկայի մէջ։ Այս եկեղեցին կը դաւանի թէ լեզուներու պարգեւը եւ բժշկութեան հրաչքները վերադարձուած են եկեղեցիին, նմանապէս մարգարէութեան պարգեւը։ Մարգարէի մը բերնով մէկը միւսը առաքելական պաշտօնի կոչուեցան մինչեւ որ տասներկուքն ամբողջացաւ, եւ վստահութեամբ սպասուեցաւ որ Տէրոջը միւսանգամ գալուստը տեղի ունենայ չուտով։ Ողջ մնացած առաքեալներուն վերջինը Մր. Ուտհաուս ալ մեռաւ անցեալները, ոչ զոք թողլով իբրեւ յաջորդ։ Մենք այս յարանուանութեան վերաբերող Քրիստոնեայ մը տեսած ենք, ժամանակաւ ժողովական եկեղեցւոյ հոգեւոր պաշտօնեայ եւ անսովոր կարողութեան եւ սիրուն նկարագրի տէր մէկը։ Ասոնց ակնկալութիւնն էր, ինչպէս ըսուեցաւ, թէ Քրիստոս պիտի գայ իրենց բոլոր առաքեալներուն մահէն առաջ։ Թէ ի՛նչ ազդեցութիւն պիտի կրեն իրենց այդ ակնկալութեան ի դերեւ ելլելուն համար, կը մնայ տեսնել։ Ուրիշ Գալատականներու նման չեն փորձեր անոնք Քրիստոնէական Եկեղեցին պառակտել՝ եօթներորդ օրը սուրբ պահելով փոխան մէկշաբթի օրուան։ Ոչ ալ բուսակերութիւն կամ ուրիշ այլընդայլոյ գաղափարներ կ'որդեգրեն։

Այս բարի անձերուն վրայ կ'ուզենք ամենայն յարգանքով խօսիլ, թէեւ անոնց տեսութիւններէն մէկ քանին թիւր կը համարինք։ Բայց աւելի գէշ ուրիշ վարդապետութիւններ կան որոնք եռանդագին կը քարոզուին հարիւրաւոր անձերէ։ Միացեալ Նահանգներու Մորմոնները ամէն տեղ կը ղրկեն իրենց միսիոնարները եւ երկու տարուան մէջ թուով կրկնապատիկ եւ աւելի ալ չատցան։ Հիմա 300,000 կը հաշուուին։ Ուրիշ թերթի մը մէջ կը կարդանք, «Սատանան պիտի ամչնար, եթէ ըսուէր թէ չէ կարող իր սուտերը Մորմոններու գիրքէն աւելի ճշմարտանման երեւցնել։ Սակայն եւ այնպէս Ամերիկայի մէջ երեք հարիւր հազար անձեր նախապաշարման, հայհոյութեան եւ չնութեան այս սիրտ խառնուրդին կը հաւատան իբրեւ կրօնքի։» Ուրիշներ կան որոնք բարի մարդիկ են եւ չատ անգամ ալ նկարագրով չատ սիրելի, որոնք Քրիստոնէութեան անպատուութիւն կը բերեն մասնաւոր վարդապետութիւն մը ընտրելով եւ զայն չափազանցութեան տանելով։ Այս դասակարգին մէջ կրնանք դնել Հաւատաբոյժները։ Որովհետեւ Սուրբ Գիրքը կ'ըսէ թէ «Հաւատքով եղած աղօթքը կը բժշկէ հիւանդը,» ասոնք կը հաւատան թէ հիւանդները բժշկելու համար անհրաժեշտ է միայն աղօթել եւ թէ ուրիշ միջոցներու դիմելն Աստուծոյ նախատինք է։ Ուրիշ մը

ասոնց մոլորութիւնը ցուցնելու միջոցին ուշադրութիւն կը հրաւիրէ մեր Տէրոջը սա խօսքին. «Թէ որ մանանեխի հատի չափ հաւատք ունենայիք, ասս Թզենիին կրնայիք ըսել, Արմատաքի խլուէ ու ծովուն մէջը տնկուէ, ան ալ պիտի հնազանդէր ձեզի։» Եւ կը հարցնէ թէ ինչո՞ւ հաւատաբուժութեան հաւատացողներ չեն փորձեր այս կերպով պարտէզներ փոխադրել տեղէ տեղ։ «Ճշմարտութիւնը սա է որ հաւատքը երբեք բժշկին տեղն առնելու սահմանուած չէ, ինչպէս երբեք սահմանուած չէր արմատաքի խլող դործիքի տեղը բռնելու։»

Քոնկրեկեյշընալ-ի Շիքակօի մէկ թղթակիցը կը նկարագրէ այցելութիւն մը, զոր Ֆրէտերիք Հէրիսըն այդ քաղաքին տուած է անցեալները։ Մր. Հէրիսըն Անգղիոյ ամենէն պատուական դրօղներէն մին է, բայց դրամպաչտ է, այսինքն հետեւող Քոնթ Ֆրանսացիին, որ կը մերժէր հոգեկանը եւ բնազանցականը, կ'ուրանար Աստուծոյ գոյութիւնը, եւ Աստուածաբանութեան տեղ կ'անցընէր մարդկութիւնը եւ կը վարդապետէր թէ մարդիկ ներկայ պարտականութիւնը կատարելու են առանց ապագայ վարձքի յուսոյ։ Մր. Հէրիսըն Շիքակօի մէջ տղայ մը մկրտեց, մարդկութեան նուիրելով զայն եւ ոչ Աստուծոյ։

Լաւ է որ միտք պահենք բուռն եռանդը, որով կը քարոզուին ասոր, Մորմոնականութեան եւ Բրիստոնէութեան մոլար ձեւերուն նման սուտ կրօնքներ։ «Եթէ Խօսքին բարի սերմը չցանուի, արտը դատարկ չմնար, այլ ժրաջանութեամբ կը ցանուին որոմի եւ ուրիշ վնասակար խոտերու սերմեր։» Լաւ է որ եկեղեցին մեր օրով արթուն է իր պարտականութեան, որ է ցանել ճշմարտութիւնը, զոր Աստուածային Տէրը անոր յանձնած է քարոզել եւ պաշտպանել։ Եւ մեր մերթ ընդ մերթ կրօնական լուրեր հրատարակելուն նպատակը կրկին է — մասամբ տեղեկութիւն հաղորդել, մասամբ ալ մեր ընթերցողներուն սիրտերուն մէջ միսիոնարական այն եռանդը բորբոքել, որ ամէն ճշմարիտ Քրիստոնէի յատկանիշն ըլլալու է։

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԺԹ. ԴԱՐՈՒՆ ՄԷՋ

(Փրոֆ. Ց. Ա. Պէղճեան, Այնճաղ)

Գ

Ժթ. դարը Ելեկտրականութեան դար կրնայ կոչուիլ։ Անոր առաջին տարիներուն մէջ եղեկտրական զօրութեան վրայով մարդուս ունեցած ծանօթութիւնը առ առաւելն ապակիի կամ ծծումբի նման մարմիններու չփումէն յառաջ եկող կայծերէն, եւ քիմիական միջոցներով Դանիէլեան դրութեամբ պարզ բախոցներու արտադրած եղեկտրական հոսանքէն անդին չէր անցներ։ Տարիներուն հոլովմամբ իրերը այս չրջանակներուն մէջ այն աստիճան փոփոխութիւն կրեցին որ դարուն առաջին քառորդին մէջ ապրող մարդկը, եթէ անոր վերջին քառորդին մէջ ապրողներուն յառաջ բերած եղեկտրական գործիքները տեսնէին անդամ, պիտի չճանչնային։ Փոխանակ բոլորչի ապակեղէն մեքենաներու, որոնք ամալկամով օծուած (անդկազօծ) կաշեղէն բարձիկներով կը չփուէին եւ ձմեռնային կամ խոնաւ օրերու մէջ յամր կը գործէին, Ուիմշըրսթի մեքենաներն անցած են, որոնք ամէն կլիմայի եւ եղանակի մէջ գեղեցկապէս կը գործեն այսօր, առանց ամալկամի եւ բարձիկներու պէտք ունենալու։ Ուիմշըրսթեան այս մեքենան թեւի մը կամ պարանի մը միջոցով ներհակ կողմեր դարձուող երկու, չորս կամ վեց բոլորչի եւ վեռնիճուած ապակիներէ կը բաղկանայ, եւ արտադրուած եղեկտրականութիւնն ալ պզտիկ չանթի մը պէս չատ զօրաւոր է։

Անցեալ դարու եղեկտրականութեան զարգացումին մէջ բոլորովին նորութիւն մը եղան Ելեկտրական Բոլտ կոչուածները։ Ասոնք աղրիւրէ մը ուղուած տեղ մը եւ ուղուած քանակութիւնով ջուր փոխադրող անօթի մը պէս, տինամոյի նման զօրաւոր եղեկտրական մեքենայէ մը լեցուելով կրնան մղերուիլ՝ ուղուած տեղն ուղուած տեղեր գործածուելու համար։ Փորձով հաստկացած է թէ, երբ այս բախոցներէն 170 քաշ միայն կշռող հատ մը լեցուի եղեկտրականութիւնով եւ մէկ ժամ չարունակ գործէ, հինգ ձիու ոյժ, կամ երբ երկու ժամ անընդհատ վառի, 470 մարի լոյս կ'արտադրէ։ Վերջացած դարը ելեկտրական Դար անունին ամենէն աւելի արժանացնողը յիշեալ զօրութեան արտադրութեան համար հնարուած եւ քիչ ժամանակի մէջ մեծ կատարելօրութիւն ստացած տինամոյի (ոյժ) մեքենաներն են։ Ասոնք կը բաղկանան մագնիսներէ եւ կղղիացեալ պղնձեայ թելերէ, եւ որպէս զի եղեկտրական զօրութիւն արտադրէ, հարկ է որ ասոնց մին արագ արագ միւսին բոլորտիքը փաթթուի։ Եւ բուն այս իրողութիւնն է որ «տինամօ» անունին պատճառութիւն կու տայ։ Վասն զի այս տեսակ բախոցի մէջ պէտք չկայ ծծմբային թթուի եւ ղինկի, այլ՝ լոկ արագ չարժման պէտք կայ, եւ ասոր ալ ղլխաւոր զրամագլուխն է ոյժը։ Ուստի ասոնցմէ մէկ քանիները բանեցնելու համար 60—80—100 ձիու ոյժ ունեցող չոգեզօրծիներու պէտք կայ։ Եւ վերջին տարիներուս մէջ 2,000—3,000 ձիու ոյժ պահանջող յոյժ վիթխարի տինամոներ չինուած են, եւ զօրութեան եւ արուեստներու աշխարհին մէջ ասոնք մեծ յեղաչրջութիւն յարուցած են։ Այս մեքենաներէն մէկը բաւական է 20,000 տունէ բաղկացեալ մեծ քաղաքի մը իւրաքանչիւր տունը 100 մոմի լոյսով լուսաւորող եղեկտրականութիւն արտադրելու։ Երբ մտածենք թէ այսօր աշխարհիս մեծ քաղաքներուն թրամուէյներուն, եւ բազմաթիւ փապուղիներու մէջ ձիու եւ չոգիի տեղ այս ոյժը անցած է, թէ միայն Միացեալ Նահանգներուն մէջ տինամոյի եղեկտրականութեամբ բանող 12,500 մղոն երկաթուղի կը գտնուի, թէ բրուտի կաւէն արտադրուող յոյժ պատուական բնալեղ (ալումինում) մետաղը հանելու, եւ թալ պոռ թպպայրը չինելու համար — որմէ կ'արտադրուի եղեկտրական լոյսին հետ մրցման մտնող ասէթիլէն կոչուած կազը — պէտք եղած ջերմութեան աստիճանը՝ տինամոները տապացնելու կարող եղեկտրական հնոցներուն մէջ միայն կը գտնուի, այն ատեն կըրնանք գաղափար մը կազմել թէ այս տինամոյի մեքենաներն ի՛նչ մեծ ծառայութիւններ կը մատուցանեն եւ պիտի մատուցանեն։

(8) Ժթ. դարը էր նաեւ Դոք ֆրոթոքոլոնեան։

Նախնեաց ճարտարագործութեան մէջ եգիպտական բուրգերը, Հռոդոսի նաւահանգստին պղնձէ արձանը եւ Եփեսոսի Արտեմեայ Տաճարը հրաշալեաց կարգէն իրեր կը համարուէին։ Հարկ է ըսել թէ Ժթ. դարու ճարտարագործութեան բազմաւորութեան եւ մեծութեան քով ասոնք կը նսեմանան եւ չնչին բաներ կ'ըլլան։ Ժթ. դարու ճարտարագործութեան արգասիքն են առկախեալ կամուրջները, փապուղիներ, չրանցներ եւ նմաններ։ Առկախեալ կամուրջները պողպատ թելերէ ոլորուած թանձր պարաններէ կը կախուին։ Ցիշեալ պարանները կէս մեթր տրամագիծ թանձրութիւն եւ մինչեւ 1,000, 2,000 եւ 3,000 մեթր երկայնութիւն ունին, եւ 80—100 մեթր բարձրութիւն ունեցող ոտքերու վրայէն անցուած են։ Ուստի փոքր ի չատէ կը հասկցուի թէ զանոնք չինելու եւ չինել ետքը վերցնելով իրենց տեղերը դնելու համար ինչ ճարտարութիւն եւ ճարտարագիտական արուեստ կը պահանջուին։ Մտածենք անոնց ոտքերուն վրայ միայն։ Անոնց խարիսխները (գա'խէ) 2,000–3,000 քառմեթր տեղ գրաւող ահագին մարմիններ են, եւ անոնց հիմերը չուրին երեսէն 25–30 մեթր խորունկը կը դրուին։ Սկովտիոյ մէջ Ֆըէրհ ավ Ֆորթհի կամուրջը հինգ ոտքերու վրայ կախուած է, ամբողջ կամուրջին երկայնութիւնը 3,000 մեթրէ աւելի է, եւ միայն այդ յիշեալ ոտքերուն մէջտեղի միջոցը իբր 1,440 մեթր է։ Ցիշեալ ոտքերուն հիմը չուրին մակերեսէն 28 մեթր խորունկ դրուած է, եւ իւրաքանչիւրին բարձրութիւնն է (չուրին մակերեսէն վեր) 110 մեթր (360 ոտք)։

Ժթ. դարը լեռները ծակեց եւ երկաթուղիներու համար ճամբաներ բացաւ։ Մոն Սէնիսի փապուղւոյն երկայնութիւնը 12,000 մեթրէն (7½ մղոն) աւելի է։ Անոր մէջտեղէն 300 մեթր խորութեամբ հոր մը պեղուեցաւ, եւ հորին յատակէն դէպ ի լեռան երկու կողմերը եւ լեռան երկու կողմերէն ալ դէպ ի յիշեալ հորին կողմը պեղուեցաւ, այսինքն չորս տարբեր թեւերէ միասին գործուեցաւ, եւ միայն չանչ մը ապտակափ տարբերութիւնով իրարու հանդիպեցան պեղումները։ Մինչ Միացեալ Նահանգներուն Բասքար փապուղին 3,000 մեթր երկայնութիւն ունի, անոր հակառակ ծայրերէն պեղողները իրարու հանդիպեցան չչ չապտակափ տարբերութիւնով միայն։ Սան Կոթար փապուղին, օրեան ամենէն երկար փապուղին (14,000 մեթր=9½ մղոն), հակառակ ծայրերէն պեղողները, նորէն ճչգրիտ հաչուի վրայ, այսպէս իրարու հանդիպեցան։ Ասոնց ամենէն հսկայ պիտի ըլլար Գաղղիոյ եւ Անգղիոյ մէջտեղ պեղուելիքը Մանչի ծովուն ներքեւէն, որ 1882ին սկսուեցաւ եւ քիչ մը յառաջ տարուեցաւ ալ, բայց չարունակումն արգելուելով լքուեցաւ ձեռնարկը։

Փապուղիի համար պեղուած տեղը, հողի պէս կակուղ եւ կամ փուռ եւ անհատատ ժայռ ըլլալուն պատճառաւ, անոր ներսի կողմը 20–25 մեթր չրջապատ եւ իբր 5 մեթր երկայնութիւն ունեցող թանձր պողպատեայ խողովակներով կը պատուի։ Այս խողովակները մղելով իրենց տեղը զետեղելու համար 2–3,000,000 քաշ մղիչ ոյժ ունեցող մեքենաներ կը գործածուին։ Անցեալ տարի Լոնտոնի մէջ բացուած եղեկտրական երկաթուղւոյն փապուղիին համար յիշեալ խողովակներէն 5,330 հատ գործածուեցան։ Ժթ. դարն անմահացնող բաներէն մէկն ալ Մ. տը Լէսէպսի ձեռակերտը Սուէզի ջրանցն է։ Ասոր երկայնութիւնն է 150 հազարամեթր (95 մղոն), եւ լայնքը՝ 100 մեթր, եւ երթալով կը նեղնայ դէպ ի վար, իսկ խորութիւնն է 7–8 մեթր։ Ծախքն եղաւ 20,000,000 Անգղ. ոսկի։ Աւարտեցաւ 1869ին։ Եւ մինչ չինութենէն տարի մը եռքը (1870ին) չրանցէն անցած բեռին քանակութիւնը 436,639 տակառաչափ էր, դարուն վախճանին 10,000,000ը անցաւ, եւ զարմանալի չէ անոր բաժնեթուղթերուն գնային հիմա հինգապատիկ ըլլալը։ Թէպէտ Փանամայի չրանցը սկսուեցաւ հաչ-

ուելով թէ 25,000,000 ոսկւով պիտի չինուի, ասոր կրկնապատիկը ծախսուելէն ետքը հազիւ մէկ երրորդը պեղուեցաւ։

Այս առթիւ պէտք է յիշել Միացեալ Նահանգներու հանքերուն պատկանեալ ճարտարագիտութիւնը։ Սիւփիրիյըր Լէյին կողմերը գտնուող պղինձի հանքերուն գործուած մասը բերնէն չատ հեռու եւ խորը իջած էր, եւ խնդիր էր թէ նոր հոր մը ուրկէ՛ եւ ինչ խորութեամբ բացուելու էր։ Ուսումնասիրութիւնը կատարուեցաւ։ Եւ յիշեալ նոր հորը որ հին բերնէն չատ հեռու բացուեցաւ, երբ 700 մեթր խոր իջաւ, հասկըւէն 6–7 մեթր միայն տարբերութեամբ հանքին հասած էր։ Յիշեալ հանքը ուրեք ուրեք 1,300 մեթր խոր իջած է, բայց այսու հանդերձ վերէն հինգ վայրկեանի մէջ գործաւորներ վար իջեցնելու կերպը գտնուած է։

(9) Ժ֊թ. դարը նաեւ պաթերզմական քորթէնեռ֊դար կրնայ կոչուիլ։

Ծովահառւերը, կէս մեթր թանձրութեամբ պղպատ տախտակներով պատուած զրահաւոր չոգենաւներ, ջուրին մէջ բոլորովին ծածկուած եւ ջուրին ներքեւէն գացող չոգենաւներ, 390ական քաշ կշռող փամփուշտներէն վայրկեանի մէջ 90 հատ արձակող թընդանօթներ, եւ որ աւելի զարմանալին է, 16 հազարամեթր (10 մղոն) հեռու ծովառումը արձակող գործիքներ անցեալ դարուն արտադրած պատերազմական իրերուն կարգէն են։ Մինչ 30–35 տարի առաջուան վառօդները 5 մատնաչափ թանձր երկաթը ծակելու ոյժն ունէին, այս աւուր Քրուպ֊էն կոչուած անծուխ վառօդը անոր 3–4պատիկ ոյժն ունի եւ արձակած ռումբը 18 մատնաչափ թանձրութիւն ունեցող երկաթը կրնայ ծակել։ Բերդերը ծեծելու եւ ամրնէն զօրաւոր զրահաւորներուն դէմ գործելու նպատակաւ, վերջին ժամանակներս մէջ վառուած թնդանօթներուն արձակած 850 քաշ կշռող փամփուշտներուն մէջ մէկ մեթր թանձրութեամբ երկաթը եւ կէս մեթր թանձրութեամբ ամենէն կարծր պողպատը ծակելու համար ոյժ մը գտնուած է։ Այս թընդանօթները իրենց ռումբերը 20 հազարամեթր (12–13 մղոն) հեռու կրնան նետել։ Բայց ատի, երբ ծովեզերք մը դիմող թընդանամի նաւեր թնդանօթի հասողութեան չափ մօտեցած ըլլան, բայց երկրագունդիս գնդաձեւ ըլլալուն պատճառաւ չկրնան տեսնուիլ, գտնելու եւ ծովեզերքի թնդանօթներով ծեծելու կերպն ալ գտնուած եւ փորձը եւս անթերի յաջողութեամբ կատարուած է Միացեալ Նահանգներուն մէջ։

(10) Վերջացող դարը նաեւ վաճառականութեան եւ հաղորդութեան դար էր։ Ասիկա մեր նիւթին հետ քիչ մը անուղղակի առնչութիւն ունի, ուստի քանի մը թուանշաններ դնելով չատանանք։ Վաճառականութեան մասին յառաջդիմութիւնը ասկէ կրնայ հասկցուիլ թէ մինչ Ժ֊թ. դարուն սկիզբը Անգղիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու ներածութեան համագումարը 26,500,000 միլիոն Անգղ. ոսկի էր, 1899ին 630,500,000 ոսկիի հասաւ, եւ մինչ ասկէ հարիւր տարի առաջ արտածութեան համագումարը 28,500,000 Անգղ. ոսկի էր, 1889ին 516,000,000 ոսկիի հասած էր։ Միայն Անգղիոյ վաճառականական նաւերուն թիւը այսօր (1898) 21,327 է, եւ եթէ դաղութներուն ալ վրան գումարուի, թիւը 36,000ի կը հասնի։ Մինչ ասկէ յիսուն տարի առաջ Միացեալ Նահանգներու բամբակի տարեկան բերքն էր 12,000,000 ոսկի եւ բուրդի բերքը 10,000,000 ոսկի, հիմա բամբակինը 53,000,000 ոսկիէն եւ բուրդինը 67,000,000 ոսկիէն աւելի է։ Ցիշեալ երկերը լոկ ելեկտրական ոյժով բանող ճամբաներու եւ մեքենաներու համար 300,000,000 ոսկի, իսկ երկաթուղիներու համար ասոր 8պատիկը (2,700,000,000 ոսկի) դրամագլուխ ղրած է։ (Եթէ յիշեալ 2,700,000,000 ոսկին 5 ոսկինոց դրամներու վերածուի եւ ասոնք իրարու վրայ դրուելով ոսկի սիւներ չինուին, ամէն մէկուն բարձրութիւնը 1,000 մեթր ըլլալու պայմանաւ, 1,385 ոսկի սիւներ կը ձեւանան, որոնց ամէն մէկը հազիւ 50 ուղտեր կրնան տանիլ։)

(11) Ժ֊թ. դարը, մասնաւորապէս անոր վերջին մասը, նշանաւոր եւ երեւելի հանդիսացնող իրողութիւններէն միւն ալ անոր ղարմանալի քէ֊ռեզո֊ դար ըլլալն է։

Թոմաս Էսիսըն 1877ին ձայնագիր կոչուածը երեւան բերելով աշխարհս զարմանքի եւ հիացման մէջ ընկղմեց։ Անոյեալ դէպքերը անոնց կատարեալ չարժումներով եւ ձայներով աչքի առջեւ վերստին ներկայացնելու կերպ մը գտնելու համար վեց տարի չարունակ աշխատելէ ետքը, մօտերս երեւան բերաւ Շարժաձայնագիրը որ յիրաւի գերազանցեց նախորդը։ Հեծանիւը, Ինքնաչարժը, թեւաւոր եւ ղեկաւոր օդապարիկը, անթել հեռագրութիւնը, ջուրին ներքեւէն գացող անտեսանելի չոգենաւը, անծանօթ (ֆ) ճառագայթը, հեղուկ օդը եւ այլեւայլ տեսակ կազեր, ասոնք ինչպէս նոր նոյնպէս եւ զարմանասքանչ հնարագիտութիւններ են եւ Ժ֊թ. դարէն Ի. դարուն թողուած։ Իսկ թէ ապագային մէջ ինչ մեծ ծառայութիւններու սահմանուած են, ժամանակը պիտի յայտնէ։ Ինչպէս կը կարծեն ոմանք, արդեօք անծանօթ (ֆ) ճառագայթները տպագրական գործը հիմակուանէն աւելի պիտի արագցնէ՞ն։ Արդեօք, ինչպէս որ ծովուն մէջ զրահաւորները կը մրցին իրարու հետ, պատերազմական ելեկտրական օդապարիկներն ալ իրարու հետ մրցման պիտի ելլե՞ն։ Հանքածուխին եւ չոգիին տեղը հեղուկ օդը պիտի անցնի։ Ասոնք եւ նմաններն այն կարգէ հարցումներ են, որոնց պատասխանները կը սպասուին այն Դարէն որուն սեմին վրայ կոխած ենք, եւ արդիւնքը ողջ մնացողները պիտի տեսնեն։

(Թոռթեքենէ)

ԲԵՐՆԷ ՇՆՉԵԼՈՒՆ ԱՐԳԵԼՈՒՄԸ

Նախընթաց յօդուածով մը ինկատ առինք բերնէ չունչ առնելուն յօդի հետեւանքներէն մէկ քանին, եւ տեսանք թէ վախճանը կ'ըլլայ ինչպէս երեսի ոսկորներուն փճեւութիւն, նոյնպէս նաեւ ամբողջ շնչառական դրութեան։ Բերնէ չունչ առնելուն պատճառը հարկաւ այնպիսի բան մըն է որ օդին ընդունքներուն մէջէն ազատ անցնիլը կ'արգելէ։ Հասարակ ցրտառութեան սկիզբները ընդունքներուն թաղանթային պատերը կ'ուռեցնան, եւ քիթը «կը գոցուի,» եւ հարկ կ'ըլլայ բերնէ չնչել, այսպէս յաւելուածական նեղութիւն մը կրելով արդէն եղածին վրայ։ Ասիկա առժամանակեայ է միայն, բայց ոչ երբեք անկարեւոր. վասն զի մինչ կը տեւէ, բորբոքում կու տայ կոկորդի նչիկներուն (պէյզ), կոկորդին եւ թոքերուն, ցուրտ եւ չգտուած օդի ներս չնչուելուն պատճառաւ։

Բայց աւելի մեծ կարեւորութիւն ունին ունակարար բերնէ չնչելուն պատճառները, որոնց երեսէն այնքան բազմաթիւ մանուկներ կը տառապին։ Ասոնց մէջ ամենէն հասարակն է խոչափողին մէջ զեղձերու հաւաքում մը. եւ ո՛ր տեղ որ մանուկ մը կը տեսնուի թէ սովորութիւն ըրած է բերանը բաց չնչել, պէտք է քննութիւն մը կատարել։ Բժիշկները երբեմն կը վարանին զեղձերը հանել, վասն զի հաւանօրէն պիտի անզերեւութեան քանի մեծնայ մանուկը։ Բայց կրնան չանդերեւութեանալ. եւ մինչեւ իսկ եթէ անզերեւութեանան անգամ, գուցէ մանուկին մնայուն վնաս մը հասցնելէ ետքը միայն անզերեւութեանան։ Զանոնք միշտ պէտք է հանել երբ քթէ չնչելն արգելելու չափ կը խոչորնան։ Բերնէ ունակարար չնչելու քիչ մը նուազ հասարակ պատճառն է խոչորցած նչիկ մը, բան մը որ կրնայ կամ չկրնար գոյութիւն ունենալ վերոյիշեալներուն հետ։ Ասոնք ալ հաւանօրէն պիտի պղպիկնան մանուկին մեծնալուն հետ. բայց չատ մը աւելի աղէկ է անյապաղ հանել զանոնք անդարմանելի աւերում մը տեղի ունենալէ առաջ։ Աւելի քիչ անգամ ունգունքը կը գոցուին լորձնաթաղանթէն դուրս ցցուած ուռեցքի մը պատճառաւ որ «պողիբոդ» անունով ծանօթ է։

Այս վիճակներէն չատին դարմանումը պարզ է, բայց որովհետեւ միայն բժիշկ մը կրնայ կատարել զայն, հարկ չէ հոս դրել դարմանին վրայ։ Սոյն յօդուածին նպատակն է յորդորել ուեէ մէկը, մանուկ թէ չափահաս, որ բերնէն չնչելու ունակացած է, բժիշկի դիմել, որպէս զի ապագային մէջ աւելի ծանր նեղութենէ զերծ մնայ։

ԱՅԼԵՒԱՅԼՔ

Փարիզի մայրաքաղաքին Ընդերկրեայ երկաթուղիին երկրորդ ճիւղը բացուեցաւ անցեալ Սեպտեմբեր 29ին։ Կ'երթայ Ցաղթական կամարէն մինչեւ Թրոքատէրօ։ Ուրիշ գիծ մը, որ հիւսիս եւ հարաւ պիտի երկնցնայ, պիտի բացուի յառաջիկայ գարունին։ Ամերիկացի ճարտարագէտներ կը զարմանան գործին արագ յառաջ տարուելուն վրայ, վասն զի միայն տասնըվեց ամիս տեւած է վէնտանէ պուա որ Պուլոնը գացող փապուղիին շինութիւնը։

—Ցորմէ հետէ հեռաձայնական հաղորդակցութիւն հաստատուած է Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջտեղ, չարունակ կայ տարաձայնութիւն մը թէ Անգղիական եւ Պելճիական կառավարութիւնները նմանօրինակ հաղորդակցութիւն մը պիտի հաստատեն Լոնտոնի եւ Պրուսէլի մէջտեղ։ Ըստ մի յայտարարութեան Փետրուարի մէջ Պրուսէլ հեռաձայնով կապակցուած պիտի ըլլար Անգղիոյ մայրաքաղաքին հետ։ Ինչ ինչ արգելքներ խափանեցին այս գաղափարին իրագործումը։ Մեծ դժուարութիւն ելաւ երկու կառավարութիւններէն արտօնութիւն ձեռք բերելու խնդրին առջեւ, բայց երկարատեւ բանակցութիւններէ ետքը ձեռք բերուեցաւ հարկաւոր արտօնութիւնը։ Անգղիական նամակատան ելեկտրագէտը երկու ծրագիր ներկայացուց։ Մին էր պարան գետեղել Անգղիական եւ Պելճիական ծովեզրներուն մէջտեղ, եւ միւսն էր օգուտ քաղել Անկլեա-գաղղիական թելէն մինչեւ Քալէ, եւ անկէ երկնցնել թելը ցամաքին վրայէն դէպ ի Պրուսէլ։ Հաւանօրէն այս վերջին ծրագիրը որդեզրուած է, վասն զի անկարելի գտնուած է արդի գործիքներով ձայնական հաղորդակցութիւն փոխանցել ընդծովեայ պարանի միջոցաւ 20 մղոնէ աւելի մեծ հեռաւորութեան մէջտեղ։ Ասիկա Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջտեղ գետեղուած պարանին երկայնութիւնն է, նաեւ Անգղիան Բռլանտայի հետ կապակցող պարանին երկայնութիւնը։

—Մ. Նիքոլա Թեսլա կազմած մը կը յօրինէ անթել հեռագրութեամբ լուրեր եւ այլն հաղորդելու Ատլանտեան Ովկիանոսին վրայէն։ Կ'ըսէ թէ այս կազմածին ծախքը ընդծովեայ պարանին ծախքէն չատ մը պակաս պիտի ըլլայ, եւ թէ լուրերը աւելի արագ պիտի հաղորդուին։

ԿԱՐՃ ԲԱՐՈԶՆԵՐ
(Պապ. Գայլոս Կ. Բէֆալեան)
7.

Աստուծոյ էության մէջ մէկ բաժինը

«Ես տնկեցի, Ապողոս ջուր տուաւ, բայց Աստուած աճեցուց.» Ա. Կոր. Գ. 6։

Այլաբանական այս դեղեցիկ խօսքը չատ լաւ կը բացատրէ Քրիստոնէից դիրքը Աստուծոյ գործին վերաբերութեամբ, եւ այս քարոզով պիտի ջանանք երեսան հանել մի քանի դեղեցիկ դասեր որ կը պարունակուին անոր մէջ։

1. Իւրաքանչիւր Քրիստոնեայ կամ հաւատացեալ՝ բաժին մը ունի Աստուծոյ թագաւորութեան յառաջացմանը մէջ։ Առաքեալ, երէց, աւետարանիչ, կամ պարզ հաւատացեալ, իւրաքանչիւրը գործ մը ունի կատարելու։ «Ես տնկեցի, Ապողոս ջուր տուաւ։» Իւրաքանչիւրին զատ գործ։

2. Մեր ըրած գործը փոքր գործ է բաղդատմամբ Աստուծոյ ըրածին։ «Ես տնկեցի, Ապողոս ջուր տուաւ, բայց Աստուած աճեցուց,» կ'ըսէ Պողոս առաքեալ եւ պէտք է ի նկատ առնել այն «բայց»ը որ կը կենայ Աստուծոյ եւ մարդուն միջեւ։ Տնկել, ջրել, միջոցներ են, այլ աճումը կեանք է որ Աստուծմէ է. ուստի պատճառ չունինք հպարտանալու, այլ մեր բաժինը կատարելով՝ խոնարհաբար Աստուծոյ սպասելու ենք օրհնութեան եւ յաջողութեան համար։

3. Աստուած կը յօժարի օրհնել մեր աշխատութիւնները։ Երբ Պողոս տնկեց եւ Ապողոս ջրեց, Աստուած աճեցուց։ Հոս Քրիստոնէից մեծ խրախոյս եւ քաջալերութիւն կայ բարի ջանքերու մէջ յարատեւելու, գիտնալով թէ եթէ մենք խղճմտաբար մեր բաժինը կատարինք, Աստուծոյ օրհնութիւնը պիտի հետեւի։

4. Մենք գործակից ենք Աստուծոյ՝ մեր հոգեւոր ջանքերուն մէջ։ Մենք կը տնկենք, կը ջրենք եւ Աստուած կ'աճեցնէ։ Մ'րքան զգուշաւոր ըլլալու ենք մեր հոգեւոր եւ եկեղեցական ջանքերուն մէջ որ Աստուծոյ գործը չվնասենք, արդելք չըլլանք անոր եւ զայթակղութիւն չբերենք Աստուծոյ եկեղեցիին մէջ։ Միանգամայն ո՛րքան ուրախ ըլլալու ենք գիտնալով որ մեր անկեղծ ջանքերուն մէջ Աստուած մեզի հետ է։

5. Զանազան գործեր կան այլեւայլ կարգի եւ կարողութեան տէր անձանց համար։ Այնպէս որ մէկը չկրնար ինքզինքը անկարող կամ անբաւական համարելով ետ մնալ իր բաժինը կատարելէ։ Մէկը կրնայ տնկել, ուրիշ մը ջրել, ուրիշ մը յօտել, ուրիշ մը հընձել, եւն.։ Մէկը կը քարոզէ, ուրիշ մը քարոզութեան համար դրամ կու տայ, ուրիշ մը քարոզի կը հրաւիրէ զայն։ այսպէս Պօղոս առաքեալէ մինչեւ Սամարացի կինը՝ կըրնան օգտակարապէս գործել այլոց փրկութեանը համար. եւ Աստուծոյ օգնականութեամբ մեծապէս կը յաջողին։

ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ
Տէպտ Ո–ուսչիչը
(Յովհաննէս Պոշճեանէան, Խարբերդ)
5.

Է. Տղան ապաշան հեռապեսող՝ պէտք է պէտք ուէրդ։ Ուսուցիչը որոշ ըմբռնում ունենալու է կրթութեան ընդհանուր նպատակին վրայ, ինչպէս նաեւ իւրաքանչիւր միջավայրի պահանջները նկատողութեան առնելու է։ Մանուկը այն կարգի սկզբունքներով տոդոբելու է որ կեանքի պայքարը յաջողապէս մղելու կարող ըլլայ։ Անոր մէջ դնելու է ձեռներէցութեան, հնարագիտութեան, քըրտինքի, յարատեւութեան, դատողութեան ու հեռատեսութեան ոգին, առանց որոյ մարդ մեծ դիրք չկրնար դրաւել ընկերութեան մէջ, ոչ ալ իսկապի կառավարութիւն ունենալ։ Ըսի նաեւ թէ տեղական պայմաններն ուշադրութեան առնելու է։ Ուսուցիչները սորվեցնելու է այնպէս ու այն աստիճանի որ տղան տեսակ մը օժիտ ըլլան կեանքի պայքարին մէջ, տեսակ մը երաչխաւորութիւն բարեկեցիկ ու պատուաւոր կեանքի, տեսակ մը սանդուխ կեանքի վերելքին։ Ընթացիկ լեզուներ սորվեցնելու ու զանոնք գործնական նպատակներու է։ Վերջապէս մանկան թէ՛ մտքի ու թէ՛ կամքի որաւորութիւնները այնչափ մը զօրացնելու է որ հաճոյքով նեղութի աչխարհ եւ յաջողութեամբ պատկուի։

Այս կարդի հոդածութիւն ու գուրգուրանք ունենալու համար պէտք է որ աչակերտը է սրտե սիրէ։ Զայն եղբօր պէս սիրելու է, անոր ցաւերը իրն ըլլալու են, վէրքերը կսկիծ տալու են սրտին, յոռի ունակութիւնները մտածում ու դարման խնդրելու են իրմէ։ Ուսուցիչը քաջալերիչ կողմերուն վրայ ուշադրանալու եւ զանոնք մարակելու է։ Վիրաւորմի մը փափկանկատութեամբ չարաբերուելու է անոր հետ, առաջնորդի մը աչալրջութեամբ զայն չարունակ առաջնորդելու է ողջմիտ սկզբանց եւ ուղիղ կենցաղի։ Ուսուցիչ մը որ ամսագլուխն ու ամսականը կը ճանչնայ, որ իր առանձին ժամերուն մէջ քնաւ չմտածեր իր սանները, անոնց ապագայ բարօրութիւնը, ուսուցիչ մը որ իր աչակերտներէն իւրաքանչիւրը անունովը, մականունովը, յատկութիւններովին ու կարելիութիւններովը չճանչնար ու անոնց գողտրիկ ապագայ մը սարքելու հեւքը չունի, իր կոչումին էն էական հանգամանքէն զուրկ է, տեսակ մը վարձկան հոգի է որ իր ոչխարներուն ապագան քնաւ չմտածեր, անոնց մօրորութիւները իր հաճոյքին չեն ազդեր։

Ը. Աբթանապաշտութիւնը պահող ըլլայ։ Արդէն ընդհանուր առմամբ ուսուցչական պաշտօնը բարձր նկատուած է ժողովուրդէն, ու ժողովուրդը կ'ակնկալէ որ իր կրթական վարիչները վեհանձն մարդեր ըլլան, խուժանի մակարդակին չսաորնանան։ Չեմ ըսեր թէ խցիկի մէջ ամփոփուած կամ ոաֆը դրուած սրբութիւններ, կուռքեր ըլլալու են։ Քա՜ւ լիցի։ Պէտք է որ յարաբերին, բայց յարաբերութիւն տարբեր է, Յուդա տարբեր։ Մարդ կրնայ յարաբերիլ եւ իր պատիւը պահել, կրնայ յարաբերիլ ու իր անհատութիւնը կազմող վսեմ յատկանիշներէն մերկանալ։ Խեղկատակ ակումբներու մէջ գանուիլ, անճոռնի կատակներ ընել, ռամիկ աատութիւններ, գռեհիկ բացատրութիւններ գործածել իրեն չվայլեր։ Ներեկոները տունէ տուն թափառիլ, թղթախաղի սիրահարիլ ու սերտողութեան ժամերը նարատով վատնել՝ կրթական գործիչի մը պատիւ չեն բերեր։ Խնճոյքներ սարքել, ճչել, պարել, խաղալ, կանչել, լպիրշ եղանակներու ունկնդրել ու դիմուիլ աստիճան գինի, օղի կոնծել, փսխել, ցնդիլ, զառանցել ու հաղարումէկ անասելի միմոսութեանցենթարկիլ արժանապատուութիւնը կ'արատաւորեն։ Խանութէ խանութ թափառիլ, ջոջերու բարեկամութիւնը մուրալ, կուսակցութեանց պարագլուխ կանգնիլ, հաճոյակատարութեան համար մասնաւոր անձնասրութիւններ խնդրել տեսակ մը բարոյական պնակալէզութիւն է, հոգեկան սարկութիւն։ Ժողովրդականութիւն մուրալը տեսակ մը անկում է արժանապատուութեան։ Պատիւ մուրալը եղկերաւոր յիմարութիւն է։ Ազգին, անդին կախիլ, ի դէպս եւ յանդէպս պոռոտախօսել, գովեստ կարդալ անձնական հմտութեանց, ըսել թէ քանի՛ բառ գիտես օտար լեզուներէ, քանի՛ գիտութենէ լուր ունիս կամ քանի՛ ուխ-ննիերու տիրացած ես, տեսակ մը անպատուութիւն է, որուն տակ կա՛մ գոռոզութեան հոգի մը կը ննջէ եւ կա՛մ անճարակութեան մղձաը կը սլքտայ։ Պէտք է ժողովրդականութիւն չահիլ, սա մեծ ազգակ մ'է հեղինակութեան, ու կարեւոր ձեռնարկներ ի գլուխ հանել, բայց ժողովրդականութիւնը նպատակ ընել ու զայն չահելու համար ստորնութեանց յանձնառու ըլլալ, մեքենայութիւններ ընել արժանիք պաչտողներու գործ չէ։ Դու արժանիք ունեցիր, պատիւը ինքնին կու գայ, պսակը կը բոլորի ճակտիդ ու համբաւը ուռներուդ տակ գավինիներ կը ցանէ։ Իսոնարհ արժանիքը հպարտ ունայնամտութենէ աւելի հասատատ կռուան ունի։ Ջուխաւոր վերապահութիւն ու արժանապատուութիւն ու սուցչի հեղինակութեան կչիռը կ'աւելցնեն, անոր նկարագրի վսեմ դիծը կը չինեն։

ԲԵՐԲԻՒ ԱԽԵՏ· ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Զարսանճագ գաւառի մէջ գտնուած Բերբի գիւղաքաղաքը որ 500 տուն բնակչօք «գայմագամութիւն» մ'է՝ ունի իր Աւետարանական եկեղեցին։ Աւետարանական գործը բաւական տարիներ առաջ սկսուած է հոս մէկ քանի անձանց ջանքով, որոնք չատ դժուարութիւններ կրած են։ Ի սկզբան չկար մասնաւոր ժողովատեղի մը, այլ հասարակ տուն մը կը վարձուէր եւ հոն տեղի կ'ունենային աղօթքի ժողովները։

Սակայն մեր Օգոստափառ կայսեր հրամանաւ 1894ի աատեները միսիոնարներու եւ տեղւոյս ներկայ Պատ. Աստուր Նիկողոսհանի աչխատութեամբ եւ քոյր եկեղեցիներու աջակցութեամբ ունեցած են հայկապ եւ փառաւոր ժողովատեղի մը, որ մեծ զարկ մը տուած է գործին։ Պատ. Ա. Նիկողոսեան տասը տարիէ ի վեր է հոս. մեծ ճիգ կը թափէ։ Ուրախ ենք որ գործը այսօր յուսալից վիճակի մէջ կը գտնուի. նաեւ վստահ ենք Տէրոջմով որ յառաջիկայ տարիներս աւելի յառաջդիմութիւն պիտի ունենանք։

Տեղւոյս Աւետարանական ժողովուրդը 20–25 տունէ կը բաղկանայ։ Նիւթապէս գոհացուցիչ վիճակ չունի։ եկեղեցի այցելուներու միջին թիւը 150ի կը հասնի։ Ամէն կիրակի առաւօտ քարոզի ժողով ունինք, կէսօրին կիրակնօրեայ դաս։ Տասնեւհինգ օրն անգամ մը եկեղեցւոյ ժողով կ'ունենանք, որուն ներկայ կը գտնուին եկեղեցւոյ անդամք միայն։ Ձմեռուայ եղանակիս մէջ, ամէն երեկոյ աղօթքի ժողովներ ունինք, իսկ միւս տասենները, չաբթուս մէջ, երեքչաբթի եւ հինգշաբթի օրեր ունինք աղօթքի ժողովներ, որուն չարունակ 100 անձեր երկսեռ մեծ ու պզտիկ ներկայ կ'ըլլան։ Նոյնպէս ամէն չորեքշաբթի կէսօրին կայ կանանց եւ տղայոց աղօթքի ժողով։

Բերբիի վերաբերող 80 գիւղեր կան, որոնց եւ ոչ մէկուն մէջ Աւետարանական գործ մուտ գտած է։ Բացառութիւն է խաբիսիկ գիւղը, որ այս եկեղեցւոյս հետ կապուած ըլլալով ունի մէկ քանի տուն Բողոքական եւ եկեղեցւոյ անդամներ, որք ամէն Հաղորդութեան առեն հոս իրենց մայր եկեղեցին կու գան հաղորդուելու։ Եկեղեցւոյս անդամոց թիւը 24ի կը հասնի, եւ երկու ա-

միևն անդամ մը Հաղորդութիւն կ'ունենանք։

Հոս այս գիւղաքաղաքիս մէջ կան նաեւ Աւետարանական եկեղեցիէ բաժնուած կարգ մը Մկրտչականներ։ Տեղւոյս մէջ կայ նաեւ Ամերիկեան երկու որբանոց, մէկը աղայոց եւ միւսը աղջկանց։ Մեր Լուսաւորչական եղբարք եւս, աղայոց որբանոց մը ունին հոս, եւ երկսեռ դպրոցներ։ Գալով մեր երկսեռ դպրոցներուն, օր ըստ օրէ աւելի մեծ ջանքեր կ'ըլլան աղաքը մեծցնելու Աստուծոյ Խօսքին կաթովն ու կոդիովը։ Ունինք վարժապետ մը եւ վարժուհի մը՝ երիտասարդ մը եւ աղջկանց թիւը 90ի կը հասնի։

Զարսանճադ–Բերրի ԹԱՁՈՏՈՒՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԵՐԿԱՐ ՕՐՈՒԱՆ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԷՆ

Յուլիս ամսոյ մէջ գեղածիծաղ առաւօտ մը չատ կանուխ ճամբայ կ'ելլենք Ենիճէ գիւղէն։ Այս գիւղը Պրուսայէն իբր հինգ ժամ հեռի Ողիմպեան չղթային մէկ լեռանը կողին վրայ չինուած Հայաբնակ գիւղ մըն է, որ իբր հազար տուն կը պարունակէ։ Կլիման յոյժ ընտիր է, իսկ սակաւ եւ միանգամայն պղտոր է ձորը որ միայնակ կը հայթայթէ գիւղացւոց ջուրը եւ որ ամրան մէջ յոյժ կը նուազի։ Գիւղին բոլոր փողոցները խիստ անմաքուր են, տները տճեւ եւ անչուք, իսկ բնակիչները մարդասէր եւ բարեբարոյ։ Նկատողութեան արժանի է նորաչէն ժողովարանը, որոյ տակի յարկը իբր դպրոց կը ծառայէ։ Այս չէնքը կառուցուած է նոյն գիւղին բազմամեայ հովուին Պատ. Յակոբ Տէր Ստեփանեանի անխոնջ ջանքովն եւ աշխատութեամբ։ Նոյնպէս նորաչէն բաղանիք մը որ նմանապէս իւր գոյութիւնը կը պարտի նոյն անձնուէր հովուին։ Ենիճէցիք կրօնասէր եւ երկիւղած մարդիկ են։ Կրօնական խոհր չկայ նոցա մէջ, բազմութեամբ կ'երթան, մանաւանդ կանայք, լսել քարոզչին հոգեշահ յորդորները, ու ժողովարանը միշտ լեցուն է։

Կ'անցնինք Ենիճէի փողոցներէն եւ հազիւ կէս ժամ քալած ենք պարտէզներուն մէջէն, եւ ահա նոր գիւղի մը մէջ կը գտնուինք արդէն։ Այս գիւղը Ձէրահ կը կոչուի, իբր 400 տուն պարունակող, ամբողջ Հայաբնակ այս ալ։ Տուները չատ կոկիկ են եւ կարգի վրայ։ փողոցները լայն եւ մաքուր, կարծես միշտ լուացուած։ Այս գիւղը առատ ջուր կ'ընդունի գետէ մը որ գոլէն կը վազէ եւ որոյ մէկ մասը բուն իսկ գիւղին մէջէն կ'անցնի, քշելով տանելով փողոցներու բոլոր աղբերը։ Բաւական թուով մետաքսի գործարաններ կան հոս, որոնց մէջ աշխատող աղջկանց մէկ մասը Պրուսայէ եկած ըլլալով, միւսին քերած են քաղաքացութեան ամէն չնորհք։ Այսպէս Ձէրահի բնակիչք այս բանին մէջ եւս կը գերազանցեն Ենիճէցիները, այսինքն յոյժ լաւ կը հագնին քան զանոնք։ Ամէն կերպով այս գիւղը չատ հարուստ փոքր քաղաքի մը կը նմանի։ Կ'ըսուի թէ օդը այնքան առողջարար եւ ջուրը այնքան օգտակար չէ։ Հոս ունինք բաւական լաւ չէնք մը, որ իբր դպրոց եւ ժողովարան կրնայ գործածուիլ։ Իսկ քարոզիչ կամ ուսուցիչ չկայ։ Եղբայր մը կամ այցելու մը կիրակի օրեր ամսիոնէն կը խօսի սակաւաթիւ ունկնդրաց։

Երբ Ձէրահէ եւս անցանք՝ հանդիպեցանք դետեղը խոշոր դէզ մը վայտերու, որոնք ահագին թումբ մը կը ձեւացնէին, եւ մօտենալով տեսանք խիստ հաճելի տեսարան մը։ Փայտահարներ կտրած էին փայտի կոճղերը եւ յանձնած ջրոյ հոսանքին, եւ ահա դունտ ու կլոր, գլտոր մլտոր հատ ու բարակ կոճղեր գրգլալով կը թաւալէին հոսանքն վար։

Կ'անցնինք կամրջակէ մը եւ դետին գնացքն ի վար բաւական քալելով կը հանդիպինք ահագին հովտի մը որ կը պարզուի մեր առջեւ։ Մեր իջած կողմը այժմ կը տեսնանք անծայր լեռնաշղթայ մը, ինչպէս դիմացի կողմը յար եւ նման ուրիշ շղթայ մը կ'երկարի։ Այս հովտին մէջն է Իյնէ–կէօլ քաղաքը, մեծաւ մասամբ Թրքարնակ։ Գայմադամլըդ է սա։ Աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ ժամանակաւ այս հովիտը ընդարձակ լիճ մըն էր, երկու թշնամի ազգաց միջեւ պատուար։ Ուստի կիրճի մը մէջէն ջրանցք մը բացուած, եւ լիճը ցամքեցուած է։ «Ահա հոն դիմացդ է այն կիրճը,» կ'ըսէր ընկերներէս մին, «այդ անցքը ասեղի մը ծակին նման նեղ է եւ Իյնէ կը կոչուի, ինչպէս այս հովիտը եւ անոր կեդրոնական քաղաքը Իյնէկէօլ։»

Հազիւ ճերմակէն երկու ժամ եւս քալած ենք եւ կը հասնինք քաղաքը։ Քաղաքին մէջէն ենք եւ դեռ տասն վայրկեան կը քալենք կեդրոնը հասնելու համար։ Այսօր երկուշաբթի այս քաղաքին տօնավաճառին օրն է։ Շատ գիւղացիներ հոս կու գան գնելու եւ վաճառելու կամ մեզնման չրջելու։ Քաղաքին մէջ արդէն մեծ բազմութիւն մը խռնուած է. մարդիկ՝ ամէն ազգէ եւ տարազէ խառն ի խուռն մրջնոց նման ալիք ալիք կը վխտան։ Մարդիկ երկսեռ, ամէն ընտանի կենդանիք, արմտիք, պտուղք, բանջարեղէնք. ամէն կարգի ապրանքներ լեցուած եւ խճողուած են հոն։ Վայրկենէ վայրկեան կը ստուարանայ ամբոխը անանկ որ քայլ փոխելը իսկ յոյժ դժուարին կը լինի։ Երկու ժամ եւս հոս չրջադայելէս ղկնի կը թողունք այս քաղաքն ալ եւ իւր ժխորը, ու այս անգամ կ'ելլենք լայն պողոտայի մը վրայ։

Ա.յս պողոտան է որ Պրուսայի եւ Պիւլէճիկի մէջ ձգուած է։ Ոհ, յոյժ տաք է օդը։ կ'այրինք, կը տոչորինք արեւուն կիզիչ ճառագայթներուն ներքեւ։ Մինչ կամապաշտ ջորին իր քայլերը կը կշռէ, քրտինք կը թափի մեր վրայ լողալու աստիճան։ Երկու ժամ եւս այդ պողոտային վրայ գնալէս վերջը քիչ մը կը չեղինք անկէ, եւ գիւղի մը վերեւէն անցնելով լեռան մը ստորոտը զառ ի վար մը վրայ դեղեցիկ սպիտակ չէնքի մը առջեւ կը հասնինք։ Չիթլի կը կոչուէր այդ գիւղը, որոյ անուամբ այն ջուրը որ այս չէնքին մէջ կը բղխի՝ Չիթլի ջուր կը կոչուի։ Շէնքը քարուկիր պանդոկի մը ձեւն ունի եւ յիրաւի վրայի յարկը կը գործածուի իբր պանդոկ, ուր հիւանդք կու գան բնակիլ, ուր նաեւ կառավարական բժիշկ մը կ'այցելէ քանի մը օրն անգամ մը։ Ընդարձակ դռնէ մը ներս մտնելով հողի վրայ ընդարձակ բակի մը մէջն եւ լանք, որոյ դիմացը կար մշտահոս աղբիւր մը միչտ բաց ծորակով։ Ամրան միայն երեք ամսոյ մէջ այս ջուրը կ'առնուի իւրկուելու Եւրոպայի երկիրները եւ Թուրքիոյ դիւանաւոր քաղաքները։ Այս հանքային ջուրը կը բաղկանայ տասնէ աւելի լուծիչ տարրերէ, որ յանձնարարելի է դժուարամարսութիւն ունեցողներուն։ Ձմրան մէջ ջուրը կ'առատանայ։ Բանակութեան աւելնալուն հետ այժը կը պակսի, վասն որոյ ձմեռը պարապ թող կը տրուի։ Մի մարդ նստած չարունակ չի՛չերը կը բռնէ լեցնելու, ուրիշ մը սունկերը կը խցէ, այլ ոմն չիչերուն վրայ աղդագիրներ կը փակցնէ, մինչ կառքերը կը փոխադրեն պատրաստ չիչերը Իյնէկէօլ։

Հոս ձրիաբար կը խմենք մի քանի գաւաթ ջուր, որ թարմ ստոմոքսդ կը նմանի եւ որչափ թարմ այնքան ընտիր է եւ համեղ։ Դարձեալ ետ կը դառնանք իբր ժամ մը պողոտային վրայէն, եւ այս անգամ Չերքէզ երիտասարդի մը առաջնորդութեամբ ձգելով պողոտան՝ հովիտն ի վեր կ'ելնենք մինչեւ լերանց ստորոտն եւ անոնցմէ վեր երկու ժամ ծուռ ու մուռ զառ ի վեր եւ վար երթալէս յետոյ կը հասնինք դահուանդի մը վերեւ լեռնադաչտ մը։

Այս վայրը կը կոչուի Էօլէթ, որ բոլորչի թերակղզւոյ մը ձեւն ունի։ Երեք կողմերը կը պարփակեն բարձրաբերձ Ողիմպեան թեւերը, եւ միայն առջեւէն ի հեռուստ կը տեսնենք ուղղաբերձ ժայռերուն մէջէն վարի ցած հովիտը։ Այդ բոլորչիին վրայ կայ զօրանոց մը, նաեւ հաստատուն քարաչէն բազանիք մը, որոյ մէջ կը հոսի միակ ծորակէ մը տաք, առատ, ինքնաբուղխ հանքային ջրոյ աղբիւր մը։ Դուռն բարձր սանդուխներով կ'ելնուի, որուն ներսը կայ դեղեցիկ լճակ մը, եւ անկէ վեր ընդարձակ մարմարեայ գուռ մը։ Այս գուռին մէջ նախ կը հոսի ջուրը եւ անտի մնացորդը կ'իջնէ լեցնել լճակը։ Երբ ներս կը մտնենք, կը զգանք վոքր ինչ ծծմրոյ եւ այլ հանքերու հոտը, բայց քիչ վերջ բան չենք խմանար։ Դուրսը կան 30ի չափ վրանաներ եւ ոստերով հիւսուած փոքրիկ անպատուհան հիւղակներ, ուր կը բնակին միայն ամառը նոյնչափ թուով Պիլէճիքցի ընտանիքներ։ Բաղանիք մտնել բոլորովին ձրի է. բայց երբ հասանք հոն, մեզ հաւաստեցին թէ դեռ արանց մտնելու ժամանակը չէր։ Ուստի իջանք նոյն բարձրաւանդակին միւս կողմը իւր փոսի մը մէջ։ Հոն գտանք որ լեռան կողէն ճիչտ քով քովի երկու բերաններէ երկու ջրեր կը հոսին, մին տաք հանքային, միւսը սաստիկ ուժեղ եւ առատ, մարդու մէջքի հաստութեամբ եւ պաղ։ Այս ջրոյն բացած ճամբուն երկու կողմը կան տակաւին չատ տեսակ ջրեր այլազան գունով, հոտով ու համով, որոնք միանալով առատ գետ մը կը կազմեն մինչեւ կը հասնին վարի հովիտը, եւ չատ մը գիւղերու ըմպելու մաքուր ջուր կը պարգեւեն առատ։ Կայ նաեւ խիստ զով ջուր մը, որ բաղնիքին մօտիկը կը բղխի խմելու չատ հաճելի։

Այս տեղն չաճախողներ մեծ հաւատք ունին այս ջրոյ կարողութեան վրայ։ Ուրիշ զարմանալիք մըն ալ կը պատմէին, բայց չը համարձակեցանք փորձել։ Իբր թէ այր մը կար մի քառորդ ժամ հեռի, որոյ վախճանն դեռ գտնուած չէր։ Ինչ եւ իցէ, մենք այդ իրողութիւնը մէջի տաք ջրոյն մէջ ըրինք ընտիր լողանք մը, եւ դարձանք մեր վարձած հիւղակը յոգնած ու պարտասած բայց ուրախ եւ դոհ սրտով, նկատելով թէ մէկ օրուան մէջ չատ գործ տեսած էինք։ Հոն այցելել փափաքողաց սակայն ըսեմ որ չմոռնան վերմակին հատը առնել իրենց հետ, քանզի Յուլիս ամսոյ մէջ իսկ հոն գիշերները սաստիկ ցուրտ կ'ընէ։

Իյնէկէօլ Պրուսայէն դրեթէ 5 ժամ կը քշէ, Չիթլի Իյնէկէօլէն երկու ժամ եւ էօլէթ իբր երեք ժամ։ Այս վերջին տեղը ձիով միայն կ'երթան, եւ Պիլէճիքէն եւս այս տեղ իբր 8 ժամ կը տեւէ։ ՅՈՎՍԷՓ ՉԱՑԿԱՉ

ԱԶԴԵՐ

Վաղը (Զատիկի կիրակին) ժամը 9ին (Ը. Թ.) Պայազը Հասւսի մատրան մէջ Սբ. Հաղորդութեան խորհուրդը պիտի կատարուի։

Եկեղեցւոյս բոլոր անդամները սիրով կը հրաւիրուին մասնակցիլ Քրիստոսի սեղանին։

Հոփաբաջո–Ըլըն Լանկայէ
Եկեղեցւոյն

ՈՍԿԵՂԷՆ ԲԱՆԱԼԻ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԻ
(Գ. Պալաճաբեան)

Քերական, ընթերցարան, քերականութիւն, բառագիտութիւն, ուղղագրութիւն, չարադրութիւն եւ խօսակցութիւն միակ հատորի մէջ ամփոփեալ։ Երես 361։ Գինն 15 դահ.։ Ամէն դրավաճառի քով։

Ե. Ս. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ԱՂՕՐԿԻ ԺՈՂՈՎ

Պայազը Հասւսի մատրան մէջ ժամը 7½ին (Ը. Թ.)։ Նիւթ, Փիլ. Ս. 21։

Իւակիւտարի ժողովարանին սրահին մէջ ժամը 7½ին (Ը. Թ.)։ Նիւթ, Մատ. ԻԸ. 6։

ՀԱՆԴԷՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Էտուբրտ է թագաւորին գահակալութիւնը պաշտօնապէս ծանուցանելու համար զրկուած Անգլիական մասնաւոր պատուիրակութիւնը, նոյն նպատակով Վիէննա, Պուտափէշթ, Պուքրէշ եւ Պելկրատ այցելելէ ետքը, երեքշաբթի երեկոյ մայրաքաղաքս ժամանեց։ Պատուիրակութեան պետն է Անգլիական բանակին նախորդ ընդհանուր հրամանատար Լորտ Ուլզլի, որու կ'ընկերանան գնդապետ Հոթհրմ, հարիւրապետ Պէյքըն, տեզակալ Լորտ Բէսբըրէյ եւ Սըրաքին պաշտօնարանի պաշտօնեաներէն Մր. Սինճ։ Զօր. Անմէտ Ալի փաշա եւ գնդապետ Նէամիմ պէյ, որոնք պատուիրակութեան պիտի ընկերանան ցորչափ ժամանակ հոս մնայ այն, ընդ առաջ ելան ի Քիւչիւքչէքմէճէ։ Իսկ երբ պատուիրակութիւնը Կ. պոլիս ժամանեց, Անգլիական դեսպան Սըր Նիքոլաս Օքոնըր ընդ առաջ ելաւ կայարանին մէջ եւ արարողապետ Ղալիպ պէյ բարի գալուստ մաղթեց Վեհ. Սուլթանին կողմէ։ Կայարանէն ասոնք պալատական չորս կառքերով գացին Բերա Փալէս, ուր յատկապէս սենեակներ վարձուած էին Վեհ. Սուլթանին հրամանով։ Կէսօրէն ետքը Լորտ Ուլզլի եւ Անգլիական դեսպանը պաշտօնապէս այցելութիւն մը տուին Սրտաքին գործերու նախարարին։ Զորեքշաբթի առաւօտ Լորտ Ուլզլի եւ պատուիրակութեան անդամները հին պարիսպները տեսնել գացին։ Կէսօրէն ետքը իբր ժամը 11ին (Ը. Թ.) պետական կառքերով գացին Եըլտըզ, ուր պաշտօնապէս ներկայացան Վեհ. Սուլթանին, եւ Լորտ Ուլզլի Ն. Կ. Վեհափառութեան մատոյց Էտուբրտ էի գահակալութիւնը ծանուցանող պաշտօնագիրը։ Սըր Նիքոլաս Օքոնըր ալ իր նոր յանձնարարագրերը մատոյց, որ Անգլիոյ վեհապետին փոխոխման պատճառով անհրաժեշտ պէտք մը դարձած էր։ Սոյն ոչխդրութենէն ետքը մեծ հացկերոյթ մը սրահեցաւ ի պատիւ պատուիրակութեան։ Բէնպէզ չոգեմակոյկը Ծովային նախարարին կողմէ պատուիրակութեան տրամադրութեան տակ դրուեցաւ։ Պատուիրակութիւնն ասկէ Պրէոն պիտի երթայ։ Թերթ մը կ'ըսէ թէ ան պիտի մեկնի վաղը մայրաքաղաքէս։ Ուրիշ թերթ մը կ'ըսէ թէ երկուշաբթի պիտի մեկնի ան։

Աղեքսանդրիոյ մէջ ժանտախտի նոր դէպք մը պատահած է։ Առողջապահական Խորհուրդն ալ 48 ժամու ժողովին եւ հակառնեխում սահմանեց այդ նաւահանգստէն մեկնող բոլոր նաւերուն դէմ։

Նոր հրապարակ հանուած նամակագրութիւններուն մէջ տեսակ մը կայ ներքին գործածութեան յատուկ, ուրիշ տեսակ մը օտար երկիրներ առաքելիներու յատուկ, եւ կը ծանուցուի որ ներքին գործածութեան յատկացուածներ օտար երկիրներ առաքելիներուն համար չգործածուին։ Սոյն կանոնին դէմ գործողներ թղթատարական ծախքին կրկինը վճարել պիտի հարկադրին։

Թուրք թերթ մը կը գրէ թէ Անգղիացի նաւային հարտարագէտ մը, Մր. Հուայթ, ի մօտոյ մայրաքաղաքս կը սպասուի բանակցելու համար Արմթրոնկ նաւագործարանին մէջ ի հաշիւ Թուրք կառավարութեան չինելի երկրորդ կարգի յածախորակի մը գնոյն համար։ Յածախորակին չինութեան յատկաձեւերն արդէն իսկ ընդունուած են։

Ապպասեանց ժամանակին յատուկ 3,000 կտոր զրահներ, որոնք Պաղտատի մօտերը Տիգրիսի մէջ գտնուած են, կայս. թանգարան պիտի բերուին։

Երեք գիտուններ, մին Ամերիկացի եւ երկուքը Իտալացի, Անատոլուի մէջ այժմ չահագործուող հանքերը պիտի այցելեն՝ գիտական զննութիւն մը ընելու համար։ Այս լուրն հաղորդողն է Իզմիրի Ամլիկա լրագիրը։

Պուլկարիոյ նախորդ վարչապետներէն Մ. Սթոյլով չաբաթ մուտաւ Փիլիպէի մէջ, եւ արդի վարչապետ Մ. Դարավէլովի առաջարկով Սոֆիայի մէջ թագուհեցաւ կառավարութեան ծախքով։ Մ. Սթոյլով Րոպէրթ Գոլէճի շրջանաւարտներէն էր։

Սոֆիայէ կը հեռագրուի թէ Պուլկարիոյ Մակեդոնական յանձնաժողովին պետ Պորիս Սարաֆով եւ իր պաշտօնակիցներէն եօթն հոգի Սոֆիայի մէջ, Պուլկարիոյ Ներքին գործերու նախարարին հրամանով, ձերբակալուեցան սա ամբաստանութեամբ թէ Բուլղարիոյ մէջ գործուած քաղաքական սպանութիւններուն մէջ մասն ու բաժին ունին։ Նաթոդնէ Փրեսէ կ'ըսէ թէ նոյնպիսի ձերբակալութիւններ կատարուած են ուրիշ քանի մը քաղաքներու մէջ ալ։

Դեկտ. 31ին (Հ. Տ.) Պուլկարիոյ մէջ կատարուած մարդահամարէն կը տեսնուի թէ Պուլկարիոյ բնակիչներուն թիւն է 3,733,189։ Ութ տարի առաջ 3,310,713 էր։ Սրուները 75,000 աւելի են քան էգերը։ Օրէնգէտներու թիւն է 776։ Ֆերտինանտ իչխանը 50,000 ֆրանք գրուած է Սոֆիայի մէջ ի պատիւ Սկեքսանտր Բ ձարին կանգնելի յիշատակարանին համար։

Մանչեսթր Օրէնդէալ կը խօսի այն մեծ յառաջդիմութեան վրայ որ կատարուած է Ցուլեան եւ Գրիգորեան տոմարները միացնելու եւ այսպէս հին եւ նոր տոմարներուն տարբերութիւնը չնչելու նպատակով։

Հալէպի կուսակալը, նկատելով որ անձրեւի նուազութենէն կը բարձրանայ ցորենին դինը, Բ. Դրան հարցուցած է թէ ի՛նչ միջոցներու պէտք է դիմել՝ արմտիքի արտածումը արգելելու եւ կարգ մը չահադէտներուս մեքենայութիւնները ի դերեւ հանելու նպատակով։

Հիճազի ծովեզրին վրայ Եամպուլի մօտերը Սբալն փոխադրանաւն ընկղմեցաւ եւ 20 անձեր խեղդուեցան։

Սէֆանիկի երկրագործական դրամատունը կէլմէրիկէի մէջ Լէվանդ եղած մարախներուն ջնջման 100,000 դահ. յատկացուց։

Բերայի Գերմանական դպրոցին ուսուցիչներէն երկուքը արտօնուեցան հնախուզական պեղումներ կատարել Իզմիրի գաւառին մէջ։

Վեհ. Սուլթանին հրամանով, Հերէքէի գործարանին մէջ պատրաստուած գորգեր պիտի զրկուին գաւառային մզկիթները։

Հիճազի հեռագրաթելին չինութեան գործը, որ ընդհատուած էր մինչեւ Բամազան ամսոյ վերջը, վերսկսաւ եւ քիչ ատենէն պիտի աւարտի մինչեւ Մեքքէ։

Իզմիրի Արհեստագործական վարժարանին անօրէնը, որ պաշտօն ունի Վեհ. Սուլթանին ներկայացնել քանի մը առարկաներ ուրոնք ամբողջովին աշակերտներէն չինուած են, կիրակի մայրաքաղաքս եկաւ եւ անոնց ձեռամբ չինուած երկրագործական գործիքներ բերաւ։

Ցունաց սիւներական Պատրիարքը Ցոյն ժողովրդին կը պատուիրէ Զատկական շաբաթուան մէջ ատրճանակ չպարպել։

Մաքսային վերահսկողութիւնը երկրագործական նախարարութեան մէկ հարցման պատասխանելով ըսաւ թէ կենդանիներու եւ կենդանական արտադրութիւններու վերին հսկողութիւնը կը պատկանին անասնաբոյժ բժիշկներու միայն, եւ թէ հասարակ բժիշկներ իրաւունք չունին այդ գործին խառնուելու։

Կալուածահամարի ընդհանուր վերահսուչ Զօր. Բիզա փաչա մեռաւ անցեալ հինգշաբթի։ Վարած էր կայս. պալատան առաջին քարտուղարի եւ կայս. անձնական դանձուն պաշտօնները։

Վեհ. Սուլթանը Գերման կայսեր չնորհաւորական հեռագրին պատասխանելով չնորհակալութիւն յայտնեց Ն. Վեհափառութեան մեծարանքի եւ բարեկամութեան այն արտայայտութեան համար, եւ ըսաւ թէ երկրաշարժի պատուն ցուցուած քաջութիւնն ու անվրդովութիւնը, որոնց ակնարկուած էր, բնական հետեւանքն են իր հաւատքին առ Աստուած, որու վստահ կու տայ որ զինք ու իր չուրջ գտնուող հարիւրաւոր անձերը պահպանեց վտանգէ։

Անցեալ ուրբաթ Սէլամլըգի արարողութենէն ետքը Գերմանական դեսպանը պատիւ ունեցաւ ոչ-պաշտօնապէս ներկայանալ Վեհ. Սուլթանին եւ Ն. Կ. Վեհափառութեան ներկայացնել Պավիէրայի Ձորձ իչխանը եւ Գերմանացի քանի մը պաշտօնատարներ։

Իզմիրէ կը գրուի թէ Միջերկրականի Հանքագործական ընկերութիւնը, որ նոյն կուսակալութեան մէջ ի Պօտրում վերջերս գըտնուած ածխահանքերը բանեցնելու մենաշնորհ ընդունած է, մտադիր է այս ամիս գործի ձեռնարկել, եւ թէ արդէն իսկ 3,000 գործաւորներ վարձուած են։

Իզմիրի կուսակալ Ռեամիլ փաշա բարձրաստիճան պաշտօնատարներու ընկերակցութեամբ վերջերս Ագսար գնայ ներկայ ըլլալ տեղւոյն Հրեաներուն ձեռամբ հաստատուած տիպար ագարակի մը բացման հանդէսին։

Հնդկաստանի տուեալ Մահմետականներու նպաստամատոյց յանձնաժողովը հանգանակութիւններու նոր ցուցակ մը կը հրատարակէ, որմէ կը տեսնուի թէ համագումարը 545,623 դահ.ի հասած է։

Երեքշաբթի Մահմետական 400 գաղթականներ հասան Ռուսիայէ եւ անմիջապէս Նիկոմիդիա ղրկուեցան չոգենաւով։

Երեքշաբթի երեկոյ տեղի ունեցաւ Րոպէրթ Գոլէճի երէց կարգին հանդէսը։ Կարգը ներկայացնող ութ ատենախօսներէն չորսը Հայ էին, երեքը Ցոյն եւ մին Պուլկար։

Պրուսայի նաւահանգստին, Մուտանիայի, մօտերը ընկղմած Պենկալ չոգենաւը հանելու ջանքերը անյաջող եղան։

Սերվեր քաղաքացիներ կ'ընէ Պաղտատէ Ֆրանսական լրագրի մը ուղղուած նամակէ մը, որ Պաղտատ քաղաքն այցելող եւրոպացի եւ Ամերիկացի զբօսաշրջիկներուն վրայ կը խօսի։ Անոնք, կ'ըսէ, չահեկան չատ բաներ կը գտնեն հոն, բայց մանաւանդ կը հիանան թագապետական ընդարձակ հիւանդանոցին վրայ, որ կանգնուեցաւ Վեհ. Սուլթանին գահակալութեան 25-նհինգամեակին ի յիշատակ։

Վանէ թղթակից մը կը գրէ թէ տեզւոյն Ամերիկեան որբանոցի աշակերտներէն իբր յիսուն տղայք, հասակով, արհեստով եւ ուսումով բաւական զարգացած, իրենց տեղերը զրկուած են փոքրիկ գումարներ ընդունելով անօրէն Տր. Րէյնոլտսէ։ Այդ առիթով հանգէս մը սարքուած է եւ դեղեցիկ խրատականներ խօսուած են, որպէս զի հաւատարիմ ըլլան իրենց կրօնքին, տոհմին, երկրին եւ կառավարութեան։ — Գրիգոր էֆ. Գարակէօզեան Ազգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան տեսուչ Կիւլպէնկեան պարիկ էֆ.ի յանձնած է 600 ոսկին, որ Գարակէօզեան կտակին տոկոսը կը կազմէ եւ պատրիարքարանի վարչութեան որոշմամբ հիւանդանոցի որբանոցին պիտի յատկանայ։

— Մոսքուայի Լազարեան Ճեմարանի վարչութիւնը 600 րուպլ կը խոստանայ (1) անոր որ մինչեւ 1902 Նոյ. 13/26 ներկայացնէ լաւագոյն հատուածը գրաբարի մէջ չպահուած գաւառական Հայերէն բառերու, հանդերձ անոնց նշանակութեամբ Ռուսերէն կամ Եւրոպական ուեէ լեզուով, նաեւ հանդերձ բացատրութեամբ թէ ո՛ր գաւառներու մէջ գործածական են անոնք, (2) անոր որ մինչեւ նոյն թուականը ներկայացնէ Արարացի մատենագիրներու հատուածը եւ դասաւորումը մինչեւ վերջ ԺԴ դարու, հանդերձ ներկայացուած նիւթերուն քննական բացատրութեամբ։ Լեզուն կրնայ ըլլալ Հայերէն, Ռուսերէն, Ֆրանսերէն կամ Գերմաներէն։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հարաւային Ափրիկէի պարերազմը. կը ծանուցուի թէ Թրանսվալի հարաւարեւելեան կողմը Զօր. Ֆրէնչի զօրքերը Ապրիլ 1ին դարձեալ երեք թնդանօթ գրաւած են, հինգ օր վերջն ալ ուրիշ թնդանօթ մը, որ կը կարծուի թէ վերջինն էր զոր Պօէրներն ունէին այն կողմերը, գտնուած է գահաւանդի մը ոտքը չարդուփշուր վիճակի մէջ։ Առաջուց ծանուցուածներէն զատ գրաւուած են դարձեալ 6,000 արջառ, քանի մը հազար ոչխար եւ հարիւր կառք, երեքը հագուստ պարունակող։ Սակայն Ապրիլ 1էն 5՝ Պօէրները զօրեղ ընդդիմութիւն մը ցոյց տուին, եւ սոսկալի կռուէ մը ետքը միայն, ուր բաւական մեռեալներ եւ վիրաւորներ ունեցան, ի վախուստ դարձան եւ իրենց արջառը թշնամւոյն ձեռքը թողուցին։ 500 Պօէրներու խումբ մը Օրէյնճի երկրէն Նաթալ անցաւ եւ ուժանակի միջոցով կառախումբ մը դժէն հանեց։ Կառախումբը ալիւր բեռցած էր, եւ Պօէրները մէկ մասն առին տարին։ Սակայն Անգլիական զօրքեր հասնելով կտրեցին անոնց ճամբան, եւ Պօէրները երեք մեռեալ եւ երեք վիրաւոր թողլով իրենց ետեւ՝ փախան։ Օրէյնճի երկրին մէջ Պրանտֆորթի մօտերը Պօէրներու պզտիկ խումբ մը դիշերային պատշարուեցաւ, եւ առաւօտուն յարձակման ենթարկուելով անձնատուր եղաւ։ Երկու Պօէր սպաննուեցան եւ 60 Պօէր գերի լինկան։ Կ'ըսուի թէ այժմ Տը Ուէթ կը գտնուի Վրէտի մէջ, Օրէյնճի երկրին հիւսիսարեւելեան կողմը, եւ թէ Պոթա վալ գետն անցնելով միացած է Տը Ուէթի հետ։ Բարեյուսոյ Գլխի գաղթականութեան մէջ գրնուող Պօէրներուն մէկ մասը դարձեալ անցած է Օրէյնճ գետը, մէկ մասն ալ Անգլիացիներու կողմէ յանկարծակիի գալով փախած է բլուրները, 300 ձի լքանելով։ Ծայրագոյն հիւսիսի կողմը գնդապետ Փլըմըր գացած է մինչեւ Փիթ Փոթկիթըրսբըրգ, որ կը գտնուի Փիթըրսպըրկի ճամբուն վրայ։ Փիթըրսպըրկ Փրիթորիայէ դէպ հիւսիս գացող երկաթուղւոյն ծայրը կը գտնուի, եւ Պօէր կառավարութեան կեդրոնատեղին կը համարուի յորմէհետէ վանուած են անոնք Լայտենպէրկի չրջականերէն։ Գնդապետ Փլըմըր Փրիթորիայի եւ Փիթըրսպըրկի միջեւ գրտնուած հեռաւորութեան լման $\frac{3}{5}$ը կտրած է։ Բայց Մր. Քրիւկըր կ'ըսէ, «Մենք կրնանք պատերազմը չարունակել անպայման կերպով երկար ժամանակ։ Մարդ, ղէնք եւ ռազմանիւթ ունինք բաւական քանակութեամբ։» Նոր հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ գնդապետ Փլըմըր առած է Փիթըրսպըրկ քաղաքը եւ գրաւած է երկու վայրաչարժ եւ երկաթուղւոյ բազմաթիւ կառքեր։ Կ'ըսուի թէ Պօէրներու նախագահին փոխանորդը, Մր. Շալք Պըրկըր, կառավարութեան կեդրոնատեղին պիտի փոխադրէ ի Լէյտենպորտ, Փիթըրսպըրկէ իբր 110 հազարամեթր հեռու դէպ արեւելք։ Հայտէլպերկի մօտերը Պօէրական փոքր խումբեր ամէն օր անձնատուր կ'ըլլան։ Կ'ըսեն անոնք թէ կռիւը չարունակելնուն պատճառը սա էր որ Պոթա զիրենք կը վստահացնէր թէ Քրիւկըր պիտի վերադառնայ օգնութիւն բերելով։ Քէյփթաունէ կը հեռագրուի թէ Զօր. Պոթա հաչտութեան կնքման համար բանակցութեան ձեռնարկած է, եւ թէեւ Տը Ուէթ չուզեր անձնատուր ըլլալ, Զօր. Պոթա համոզուած է որ Զօր. Տը Ուէթ իր զարքներուն համար պատասխանատու չէ բոլորովին։

Զինոյ փոփոխ վիճակը. Զին Մանչուրիական պայմանագրութիւնը ստորագրելու անկարողութիւնը Ռուսիոյ ծանուցանելու առիթով կը յայտարարէ թէ ինք իր պատմութեան ամենէն վտանգաւոր մէկ շրջանն անցնելու վրայ է եւ թէ անհրաժեշտ է ամէնուն ալ բարեկամութիւնը վայելել։ Անհնար պիտի ըլլայ մանաւանդ ոեւէ արտօնութիւն չնորհել տէրութեան մը եւ այս կերպով մէկուն բարեկամութիւնը չահելու համար բոլոր միւսներուն համակրանքէն զրկուիլ։ Այս զեկոյցը Մարտ 27ին Ռուսիոյ հաղորդուեցաւ։ Զինկ իչխանը կ'ըսէ թէ, բաց ի Լի Հունկ Զանկէ, ամէն Զինացի կը հակառակի պայմանագրութեան ստորագրութեան։ Զինու պատասխանը բացարձակ մերժում չհամարուիր, այլ մանանդ գործը ապագայ խորհրդածութեան յետաձգել։ Զրոյց մը կայ, որ սակայն հաստատման կարօտ է, թէ Ճափոն Զինու գրաւորապէս խոստացած է պայմանագրութիւնը չստորագրելուն հետեւանքները միասնաբար կրել, նոյն իսկ եթէ վախճանը պատերազմ ըլլայ։ Ռուս կառավարութիւնը, Ճափոնի մէկ հարցման պատասխանելով, ըսած է թէ չուզեր երրորդ տէրութեան մը հետ բանակցիլ Զինու հետ կատարուած բանակցութիւններուն նկատմամբ, բայց պատրաստ է երբ պայմանագրութիւնը կնքուի, անոր բովանդակութիւնը միւս տէրութիւններուն հաղորդել անմիջապէս եւ բարեկամական ոգւով բանակցիլ անոր ոեւէ տրամադրութեան վրայ որ անընդունելի ըլլայ Ճափոնի։ Սակայն, Սբ. Փեթերսպուրկէ առնուած հեռագրի մը համաձայն, խնդիրն աւ այժմ կարգադրուած է, քանզի օտար երկիրներու Ռուսական դեսպանները հրահանգ ընդունած են իրենց տէրերու կառավարութիւններուն իմացնել թէ Ռուսիա Մանչուրիոյ նկատմամբ Զինու հետ մասնաւոր պայմանագրութիւն մը կնքելու վրայ չպնդեր, եւ թէ առոր վերաբերեալ բանակցութիւնները լքուած են։ Բայց Ռուսիոյ պաշտօնաթերթը կը ծանուցանէ թէ Ռուս զօրքեր Մանչուրիոյ մէջ պիտի մնան մինչեւ որ պատասխանատու կառավարութիւն մը վերահաստատուի Զինու մէջ։ Առտնին դրութիւնը սակայն կը մեկնուի. «Հոն եմ եւ հոն կը մնամ։» Բայց կ'ըսէ թէ Ռուսիա Մանչուրիոյ գրաւումը չարունակելու է։ «Գրաւումը արդեօք կ'ըլլայ այդ նահանգը տակաւ տակաւ պարպելու եւ Զինու յանձնելու Ռուսական առաջադրութեան գործադրուելուն։ Այսպիսի կացութիւն մը համաձայն չէ Ռուսիոյ անկեղծ փափաքին, որ է զԶին զարձեալ տէր թողուլ իրեն պատկանող հողին, բայց գրեթէ բովանդակ Եւրոպա ի դերեւ հանեց անոր սոյն փափաքը։» Զինկ իչխանը եւ Լի Հունկ Զանկ վաւերացման համար Զինու արքունիքը ղրկած են օտար դեսպաններուն կոդմէ իրրեւ պատժելի նչանակուած պաշտօնատարներու ցուցակը։ Զօրսի իչուցուած է թիւն այնպիսիներու, որոնց մահը կը պահանջուի. իսկ 91ի թիւն անոնց որոնք ստիճանազուրկ եւ պաշտօնանկ պիտի ըլլան։

Ֆրանսա. Հանրապետութեան Նախագահը կիրակի կէսօրէն ետքը Արտաքին Նախարար Մ. Տէլքասէի եւ Պատերազմական Նախարար Զօր. Անտրէի ընկերակցութեամբ Փարիզէ Նիս ուղեւորեցաւ։ Ծովային, Հանրօգուտ եւ Երկրագործական գործերու Նախարարներն արդէն Ֆրանսայի հարաւակողմն էին եւ Մ. Լուպէի միացան, երբ ան ի Նիս ժամանեց երկուշաբթի առաւօտ։ Նախագահական սոյն այցելութիւնը տօնելու համար կատարուած հանդէսները քաղաքին մէջ ցարդ տեսնուած բոլոր հանդէսները զերազանցեցին։ Շատ տեղեր ծաղկի եւ մշտադալար կանաչիներէ կամարներ կանգնուեցան եւ մին որ 40 մետրի վրայ հաստատուած էր՝ շատ ուշագրաւ եղաւ։ Երեքշաբթի կէսօրէն ետքը Պուլկարիոյ Ֆերտինանտ իչխանը իր որդւոյն Պորիսի հետ Նախագահին այցելութիւն տուաւ։ Ցետոյ նոյն օր Ռուս Պիրիլէվ ծովակալը, որ թնդանօթակրով մը Նիսի նաւահանգիստը Վիլլաֆրանքա եկած էր, չորս սպայի ընկերակցութեամբ եկաւ իր յարգանքները մատուցանել Նախագահին։ Երեկոյին հացկերոյթ տրուեցաւ ի պատիւ ծովակալին։ Զօրեքշաբթի Մ. Լուպէ կառքով գնաց Վիլլաֆրանքա, ուրկէ նաւով Թուլոն ուղեւորեցաւ ահագին նաւատորմի մը ընկերակցութեամբ։ Նաւ մտնելէն առաջ այցելեց Ռուս ծովակալին նաւը եւ Պատուոյ Լեգէոնի Մեծ Խաչը չնորհեց Պիրիլէվ ծովակալին։ Ռուսական նաւատորմին մեծագոյն մասը Թուլոնէ մեկնած էր, որպէս զի Վիքթոր Էմմանուէլ Գ թագաւորին ողջոյնները Նախագահ Լուպէի տանող Իտալական նաւատորմին այցելութեան նչանակութիւնը սեպհական չմեկնուի։ Իտալական նաւատորմը 15 նաւէ կը բաղկանար եւ Թուլոնի առջեւ սպասեց Նախագահին ժամանման։ Ձենովայի դուքսը իր վեհապետին կողմէ ղրկուած Ասետման պատուանշանը Նախագահին մատոյց եւ ինքն ընդունեցաւ Պատուոյ Լեգէոնի պատուանշան։ Երեկոյին հացկերոյթ տրուեցաւ ի պատիւ դքսին։ — Վարչապետ Մ. Վալտէք Ռուսոյ կը տառապի օրկորի հիւանդութեամբ մը որ չնչառութիւնը կը դժուարացնէ։ Վիրաբուժական երկու գործողութեան ենթարկուեցաւ եւ կ'ըսուի թէ արագ կ'ապաքինի, բայց բժիշկներու խորհուրդով Փարիզէ դացած է Հարաւային Ֆրանսա։

Այլեայլ. Վալտէք Ռուսօ զատ ուրիշ երկու վարչապետներ ալ ստիպուած են հանդիստ ընել։ Շաբաթ Լորտ Սոլզպըրի Լոնտոնէ Հարաւային Ֆրանսա ուղեւորեցաւ։ Ֆըմփրենչըլն կ'ըսէ, «Լորտ Սոլզպըրի ժամանակակից Եւրոպայի ամենէն երեւելի դէմքերէն է։ Եւրոպա պիտի յաւէ եթէ տեսնէ անոր մեկնումը պետական գործոն մարդոց դասակարգէն։ . . . Սոլզպըրի այն անձնաւորութիւններէն է զորոնք Անգղիա եւ Եւրոպա վարժուած են ի հաչիւ առնել, եւ արդի քաղաքական քիչ անձնաւորութիւններ իրենց եւեթ այնքան մեծ պարապ կը ձգեն երբ քաշուին քաղաքական ասպարէզէն։» Սըն֊ֆոլ Օտեսայի թղթակիցը սակայն կը հեռագրէ. «Ռուսական գլխաւոր լրագիրները յայտնի անկեղծութեամբ յոյժ սիրալիր համակրանքի զգացումներ կը յայտնեն Անգղիոյ վարչապետին տկարութեան առթիւ։ . . . Մամլոյ քաղաքական բոլոր վիճաբանութեան հակառակ Լորտ Սոլզպըրի, Ռուսիոյ մէջ վատահապէս կը նկատուի իբրեւ մաուր բարեկամ։»

Սպանիոյ վարչապետ Սիներո Սակաստթա, որ սաստիկ ընդվզեցնացէ ուսուցչեց, բժիշկներէն յորդորուեցաւ քաղաքական ասպարէզէն քաշուիլ դէթ ժամանակի մը համար։ 74 տարեկան է, եւ իր ընտանիքը կ'ուզէ որ բժիշկներուն խրատին հետեւի։ Սակայն ընդհանուր ընտրութիւնները կը մօտենան եւ գալ տարի պատանի Թագաւորը չափահաս կ'ըլլայ. բայ ատի, դիւրին չէ յաջորդ մը գտնել Աղատական կուսակցութեան պատկանող քաղաքական անձնաւորութիւններուն մէջ, վասն զի չորս մրցակիցներ կան յաջորդել ուզող։ — Ակուինալտօ Ամերիկեան կառավարութեան հաւատարիմ հպատակ մնալու երդումն ըրաւ, եւ Փիլիպպեանցի բաւական թուով սպաներ եւ զինուորներ անձնատուր եղան եւ հաւատարիմ հպատակութեան երդում ըրին։ Ակուինալտօ յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կը հրաւիրէ վերջ տալ պատերազմին։ Թերեւս քիչ ատենէն Ամերիկա երթայ։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

Գոնսոլիտ	25	29
Բուամելիէ երկաթուղի	113	50

ԴՐԱՄՔ, Օսմ. ոսկին 100է

Մէճիտիյէ	108 09	Նաբոլէոն	87 26
Մէճալիք	98 30	Գըրմից	51 08
Մահր արծաթ	103	Ընդդ. ոսկի	110 10
Ռուսիոյ բոլ	90 20	Մահէթ թղթ.	8 56

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ՊԱՏՐԱՐՔԱՆ
Ֆիննահանգլար եղբուղը, Ամերիկան խան